

MOLNÁR FERENCZ

**BÁRÓ MÁRCZIUS
ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK**

BUDAPEST

LAMPEL R. KK. (Wodianer F. és Fiai) R. T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-608-4 (online)
MEK-24578

TARTALOM

Báró Márczius.

Jázmin mester.

A cukrász arany koronája.

Víz jön a hegyekről.

A gyöngy.

Rozi a hidegkúti úton.

A bokorból lelőtt ember.

Sok kis karácsony.

Báró Márczius.

I.

A zöld hegy tetején volt a vár. A vár báró Márcziusé volt és a várat báró Márczius kártyán nyert pénzből vette. Most gyönyörű tavasz volt, a báró a várkastya terrasán ült egy kerti széken egy csésze dupla feketekávé előtt és megborzongván a vizes-szagú és mégis parfümös tavaszi szélben, mereven nézett le a völgyekbe. Ez a tavaszi szél, mint a csikó, úgy galoppozott a hegyen. Nekirugaszkodott, majd hirtelen megtorpant, visszafordult lágyan trappolva, meg-megállt néha.

Herczeg Salvator, a ki a báró mellett ült összehúzta magán automobil-kabátját és elnézett messze, az ő vára felé. Az ő vára a közeli hegyek egyikének tetején volt és nem kártyából lett, hanem már a Salvatoroké volt Nagy Lajos óta. Lenn a völgyben állt a herceg 45-50 HP. Renault-gépe és már zörgött, mert a sofförnek intettek, hogy indul az ura. Herczeg Salvator előtt egy félpohár konyak volt, ezt most felhörpintette és felállott.

- Megyek - mondta.

Végignézett a bárón, a ki mereven ült a helyén, mintha éppenséggel nem törődne azzal, hogy a herceg megy-e, vagy marad. A báró sárga smokingban volt.

- Furcsa ön így sárgán, - mondta a herceg.

A báró most felállott és még erre a nyilatkozatra sem mozdult meg az arcza. A pesti, bécsi és párisi uri kaszinókban úgy hívják, hogy Merev Pofa. Ez igazságos elnevezés volt, mert a báró pofájánál merevebbet sárga színben el se lehetett képzelni. Ritkás és tatárosan nőtt fekete bajusza mint kettéosztott sötét félkör borult a szája köré, s talán ennek az erősen fekete vonalnak a mozdulatlansága adta meg egész arcának a merevségét. Most felállott és hidegen nézett végig sárga brokát smokingján, a mit házi kabát gyanánt viselt. Hatalmas test volt, egy fejjel magasabb és egy vállal szélesebb, mint a többi emberek. Az ingplasztronja kétszer akkora volt, mint Salvator hercegé. Lenézett a finom arisztokratára és nagyon halkán - mindig így beszélt - ezt mondta:

- Szeretem a sárga színt, herceg. És a smokingformát pedig azért viszem keresztül következetesen, mert az a kártya-babonám, hogy nem szabad levetnem a játékos-egyenruhát. Még a háló ingem is fehér selyem smoking.

Most elmosolyodott, azaz megvillantotta bágyadt szemét és keserűen görbítette le a száját. Kezet nyújtott a hercegnek, s mikor az elment, utána nézett. Utána nézett, amíg csak a herceg be nem szállt az automobiljába, s a gép el nem kezdett szép sima szaladással lefelé ereszkedni a serpentin-uton. Mikor eltűnt a szeme elől a vörös kocsis és csak a távolból hallatszott a kattogása, báró Márczius hirtelen megfordult és bement a kastélyba. Végigdöngötte a lépéseit tizenhét termen és ott kinyitott egy tapétaajtót. Halkan szólt:

- Elment.

Egy asszony jelent meg az ajtóban és riadtan kérdezte:

- Csakugyan az uram volt?

- Az.

- Nem vett észre semmit?

- Nem.

- Nem is sejt semmit?

- Nem.

Mindezt a báró a földre nézve, halkan, de határozottan felelte az asszonynak. Az asszony most kijött a tapétaajtó mögül és a nagy, kongó-üres termen végigment az ablakig. Ott kinézett. A báró meg sem mozdult a küszöbről. Hosszú szünet következett. Éppen csak hogy háttal nem álltak egymásnak. Az asszony karcsú volt, nem volt kicsi, de kellemesen és a kellő helyeken volt gömbölyű, úgy hogy nem látszott magasnak. A szája mindig nyitva volt egy kicsit, de úgy, hogy csak a felső ajka nyillott. Így valami kissé lihegő kifejezése volt a szájának, a mihez aztán alkalmazkodtak finom és csontos orrának a czimpái is, mint forró szélben megfeszülő apró vitorlák. A szeme is engedelmeskedett, mert valami érzéki álmoságtól megerezhedett felső szemhéjjai sohse voltak fenn a helyükön, mindig le-lerezdültek a fekete csillag fölé, s ha néha egy-egy pillanatra nyitottá villant is az asszony szeme, rögtön utána lebágyadt rá a dús piczinyke fekete seprő és finom, halványkék árnyékba vonta a szemet. A tekintetében aranyos-szalmafényű, hajszálfinom villanások jártak. Így aztán ez az érdekesen nyugtalan és tiszta arcz mintha a lágy bőr alá fojtott állandó kis viharokat és háborúkat fékezett volna erős elhatározással, de édesen tökéletlenül. És mindezt az egésztest omlós, sűrű, de nyugalmasan rendes és komor fekete haja keretezte. Olyan hatást tett ez az arcz, mint figyelő szem egy fekete bársonyálarcz nyílásában.

Igy álltak, hallgattak. Aztán az asszony ezt kérdezte:

- Mit akart az uram?

- Kártyázni akart - mondta a báró.

- És?

- Elküldtem.

- Visszajön?

- Vissza. Ma este vacsora után visszajön és kártyázni fogunk. Nem hagy nyugton. Igen vadul kívánja a kártyát.

Az asszony most a báró felé fordult, ránézett és idegesen mondta:

- Mi pedig nem látjuk egymást többé.

- Nem.

És ezzel a szóval, a mi hangosabb volt, mint a többi, a báró is ránézett az asszonyra. Közelebb is ment hozzá. Rettenetes vállai alatt, nagy melle előtt állt az asszony, felnézett rá és csendesen beszélt:

- Ez a másfél év kiégetett belőlünk mindent. Én már nem kellek neked, te nem kellesz nekem. A mi jó és szép volt ebben, a te vad életed, irtózatot erőd és az a rengeteg sok életveszedelem, a miben csókoltuk egymást, az egyre kevésbé izgat engem. Ebből is unalom lett és jóllakottság. Így van?

- Így - mondta a báró.

Az asszony felbiggyesztette a száját:

- Ne hidd, hogy testben, lélekben visszatérek az uramhoz. Nem. A herczeget hidegen és örömmel utálom. Egy kicsit pihenek mellette, aztán más szerető után nézek.

- Bravo - mondta a báró.

Künn, az ablakon át rebbent egyet az alkonyat. Így tavasszal van ez néha: nem lassan, egyenletesen sötétedik az ég, hanem mintha a hátunk mögött meglebbenő világnagy szárnyak gyöngé árnyéka húzódnék a láthatárra, percről-percre, egyik a másik után.

Az asszony hirtelen az ablak felé fordult:

- Ideje, hogy induljak - mondta. - Az automobilod elvisz a Mál erdejéig, ott gyalogolok egy negyedórát és az erdő szélén vár a fogatom.

A kezét nyújtotta. A báró kezét csókolt neki és levezette az automobilhoz. Megvárta, a míg elindul, aztán felment, vissza a várbástya terraszára, a melyről az imént a herceg után nézett. Az ajkát összeszorította és erősen összehúzza a szemét, figyelte a lefelé menő automobil. Valami furcsa világítást kapott itt a hegytetőn a sárga smokingja a leáldozó naptól. A völgyek már erős kék árnyékba borultak alatta, és itt fenn az ő alakja, háttérében az áttetsző, titkosan a hegyek alól világított égbolttal olyan volt, mint valami embernél nagyobb rézbálvány, a melynek a körvonalai lángban égtek. Félelmetesen mozdulatlan és igen nagy volt e perczben. És lecsukta a szemét, kissé fölemelte rövid nyakon nyugvó erős fejét, várta a homlokával az egyre élesedő szelet, felitta a hűvösségét, a szagát, a suhogását. Állt fenn a sötét bástyán a tavaszi szélben a rézisten.

Egy inas jelent meg mögötte, összeszedte a kávésedényt meg a konyakos poharakat. Erre a zörgésre megfordult báró Márczius. Öreg, harisnyás inasa lesütött szemmel, bizonyos bizalmas szigorúsággal szólalt meg:

- Elment?

A báró leszállt a kőfokról és felelt neki:

- El.

- És most már vége.

- Vége, hála istennek.

Az inas bólintott:

- Hála istennek - mondta ő is.

Azzal bement a kastélyba. A kastélyban kigyuladt egy ablak és rögtön utána mellette tizenket-tő. A nagyteremben csináltak világosságot, mint mindig, mikor a báró nagy úrral kártyázott. Erre a fényre a báró felment a nagyterembe és szemlét tartott. A nagyteremben nem volt más bútor, csak két asztal. Az egyiket terítve volt, a másikat zöld posztó takarta. Toronyba rakva állott a francia kártya a zöld asztalon.

A várudvaron pecsenyeszag szálldogált. A pinczeablakok erős fényben égtek és lenn nyárson forgott a sült hatalmas tűz fölött. Szakácsok, fehér kukták jártak a tűz körül. Leánynevetés csendült fel alulról.

Fenn a báró a hálósobájába ment. Az öreg inas várta ott, hogy átöltöztesse. Mert ilyenkor ledobta a sárga brokátsmokingot a báró és fekete smokingot öltött. Öltözködés közben ott maradt a tekintete egy pillanatra a nagy mennyezetes ágyon. Eddig nem szólt az öreg inas semmit, de most megszólalt:

- Így van jól, hogy vége van.

A báró nem felelt. Nem nagyon szokott. Az inas beszélt:

- Holnap tíz leányt hozatok fel a falvakból, már kiválogattam. De annyi akart jönni és sok szegény öreg szülő oly szívrehatóan könyörgött, hogy kénytelen voltam összesen harminczat jegyzékbe venni. Így hát három napon át minden nap tíz leány jön fel, méltóságod kiválasztja

a legszebbet mindig a tíz közül, a negyedik napon feljön aztán ez a három és ezek közül választja az igazit. Aztán ha megunta, megint jön háromszor tíz.

- Jó - mondta a báró.

Megnézte magát a tükörben és otthagyván az inast, immár teljes klubdíszen megjelent a nagyteremben a csillár alatt. Most igazán az volt, a minek a világvárosok nagy és előkelő kártyaklubjai ismerték: a Merev Pofa. Sárgás, talán a kártya közben való folytonos elsápadástól halvány arcza fénytelenül merev volt, de ez a merevség, a mely nem született vele, hanem a mely húsz év hatezer éjszakájának eltitkolt izgalmán, elfojtott örömen és leigázott boszúságán át kötötte meg az arcizmait, hatalmas önuralom-trainingnek volt az eredménye, s a mellett, hogy nagyon előkelővé és szigorúvá tette a csontos arcot, valami fölényes keserűséget rajzolt rá. Vagyis ezen az arczon nem a Semmi merevsége volt, hanem a Mindené. Ebben a gazdag mozdulatlanságban megvolt minden emberi érzésnek a megfagyott kis hulláma. Olyan mozdulatlan volt, mint egy viharzó tengersíkot ábrázoló fénykép. Csinált, hosszú éveken át csiszolt arczkifejezés volt ez, a melyet a hatalmas gyakorlat most már örök álarczává tett a bárónak. De mint a hegyoromról áttekintett szelid hegyvidék arra az időre emlékezteti az embert, a mikor még mindez a hullámos hegyvölgy hánykolódó, tüzes látatenger volt, mielőtt kihűlt volna, úgy a báró arczának megállott vonásai egy kihűlt, vagy a mélyre húzódott élet-tűz, izzó emberség gyönyörű emlékét őrizték meg.

Az ablakhoz lépett és hosszasan bámult ki rajta a hirtelen sötétedő estébe. Ott állott egy óra hosszát. Akkor egyszerre lenn a völgy hosszában futó uton, a mely most egy volt a völgygyel a sötétségben, hirtelen lobbanva sugárzott fel a hegyoldal mögül kikanyarodó automobil két fényszórója. Hatalmas, rezgő fényfolt repült előtte és a két vakító lámpa hirtelen koromsötét éjszakát csinált a barna estéből.

Jött a herczeg kártyázni.

II.

De nem ez volt az egyetlen automobil, a mely ezen az éjszakán a völgyek sötétségét hasogatta fényokádó lámpákkal. Mint tüzesszemű, nagy mérgesen duruzsoló bogarak, úgy szaladgáltak a hegyek közt a finom francia gépek egészen föl a lengyel határig, sőt a határon át is. És a hegyek tetején várak és kastélyok feketéllettek, piros tüzpontokkal az ablakok helyén. Ezen a vidéken fenn a komor magánosságokban mindenütt kártyáztak a zord főurak és zsidók. Éjjélre aztán elhalt mindenütt az automobilok villogása és zúgása, csönd és sötét lett a bérczek közt, csak a fekete várak falaiban égtek a tüzes apró ablakok, a melyek mögött lobogott a kártyaláz.

Salvator herczeg frissen, mosolyogva jött be a nagy terembe, a hol a báró állott. Látszott rajta, hogy megfürdött, megborotválkozott, otkolonnal locsolta meg magát e késő estén, hogy friss erővel mehessen neki a kártyának.

Nem teketóriáztak sokat, öt percz múlva a zöld asztalnál szemközt ült egymással a két ember: a Merev Pofa és a szőke, rózsaszínű arcú herczeg. A báró a kártyát kibontotta, és keverni kezdte. A herczeg könnyedén szólt:

- Igaz. Tisztelteti a feleségem.

A báró keverés közben egy kicsit meghajtotta a fejét köszönet jeléül. Aztán tovább kevert.

- Tisztelteti a feleségem - mondta még könnyedebben az otkolonos herczeg - de érdekes, hogy mikor tiszteltette, valami gúnyos kifejezés volt a hangjában. Pedig azelőtt, ha jól figyeltem meg, egy kicsit rezgett ilyenkor a hangja.

A báró nem azért merevítette meg húsz évi kártyázás alatt az arcát, hogy most valami mozdulattal elárulja magát. Csak nagyon gyakorlott kártyás, vagy öreg klub-komornyik vette volna észre, hogy a keverése egy kicsit gyorsabb és rendetlenebb lett. A báró érezte, hogy itt most már nemcsak kártyázásról van szó.

- A feleségemmel - mondta a herceg - én nem bírok. Valami vad sűrűség van a vérében, a mihez én nem is merek hozzászólni. De hülye azért nem vagyok. A feleségem halálosan szerelmes valakibe. A fogával tuczatonként szaggatja szét a zsebkendőit, ha magára marad.

A báró újabb csomag kártyát bontott és szótlanul kevert tovább. Lopva, pillantásával megolvasta, hány felbontani s megkeverni való pakli van még, mennyi időre elég ez még ahhoz, hogy legyen valami foglalkozása, a mivel nyugalmat színelhet. A herceg ezt kéjjel nézte, de egyre keseredett a kényszerű mosoly rózsaszínű arcán.

- Tudom - mondta - hogy önbe is szerelmes volt. Nekem elhiheti, ha megállapítom. Talán még most is önbe szerelmes.

A báróból rettenetes sóhajtás tört fel, de hatalmas mellébe visszaparancsolta. Megakadt, elfulladt benne. A báró tudta, hogy nem ő az, a kibe az asszony szerelmes. Most megszólalt fakó hangon, a herceg szemébe nézve.

- Mit akar? - kérdezte.

A herceg meg-megrengő hangon felelt, mondván:

- Én kártyázni akarok önnel.

Szerette volna a herceg, ha ez kaszinósan, vígjátéki könnyűséggel, uri eleganciával hangzott volna. De az istennek sem akart így hangzani. Nagy hanghullámok rengették ezt az egyszerű kis mondatot.

- Kártyázni akarok önnel - ismételte most már szerencsésebben.

Közelebb húzta a székét a zöld asztalhoz és a kezébe vette az egyik csomagot. A többi szeliden félretolta. Osztott.

- Van kedve? - kérdezte a bárótól.

- Van.

Most már összeszedte magát a báró és rendben volt. Tudta, hogy itt több és más folyik, mint kártya. A herceg viszont elvesztette a nyugalma. Most már gúnyos és keserű lett, hogy nem sikerült neki az előkelő hidegség, a miért ez estén mindent odaadott volna.

- A feleségem... - kezdte mondani.

- Kilencz - szólt mereven a báró.

Kézpénzbe játszottak, ez volt a hegyvidéken a szokás, mert közel volt a lengyel határ. Lengyel urak is jártak át.

A herceg fizetett. Ügyetlen kis nevetéssel mondta:

- Ne beszéljek a feleségemről?

- Kilencz - mondta újból mereven a báró.

A herceg megint fizetett.

- Jó - mondta - hát akkor...

- Kilencz - hangzott újra a fakó hang.

Hátradőlt a herczeg a székében és rágyujtott.

- Ejnye - mondta - három sláger egymásután, kezdetnek igazán csinos, báró.

És tizenhárom percz alatt elvesztett egymillió kétszázhuszezer forintot. Pontosan ennyi volt a herczeg egész készpénz-vagyona, s ezt magával hozta, mert mindazokban a sötét, égbenyúló várakban, a hol ezen az éjszakán kártyáztak a zord magyarok és lengyelek az izzó kis ablakok mögött, mindenkinek minden készpénze a zsebében volt.

- Ejnye.

Csak ennyit mondott mindez idő alatt a herczeg, miközben a báró még ennyit sem mondott. Háromnegyed háromig váltakozott a szerencse, úgy hogy akkor a herczeg se rosszabbul, se jobban nem állott. Az egész készpénze azonban oda volt, ebből egy forintot se tudott visszanyerni. Nagyon ideges volt. A hangja teljesen elrekedt, az arcza kipirult. Izgett-mozgott, néha fel is állt és néhány perczig fel-alá járt a rengeteg teremben. A báró ezalatt némán és mozdulatlanul ült a helyén. A kötélhuzás-játéknál vannak ilyen perczek, a mikor se jobbra, se balra nem akar eldőlni a dolog, csak a kötéll közepének ideges reszketése, apró ide-oda rángása mutatja, hogy ebben a látszólagos mozdulatlanságban nagy erőfeszítések élnek. Így a szerencse is mintha megállt volna két ekkora elkeseredés közt. Újból szembeültek egymással. A herczeg vad és izléstelen lett. Kezdte elveszíteni a maradék nyugalmát is. Felkiáltott:

- Itt ma az egyikünk...

- Kilencz - szólt a báró.

A herczeg egy számot írt egy darab papírra és a báróhoz tolta. A báró visszatolta a papírt és letette a kártyát.

- Hogyan? - kérdezte a herczeg. - Ön nem fogadta el a bonomat?

- Nem - mondta a Merev Pofa.

- Miért?

- Mert nem fogadom el. Ellenben elfogadom ennyi összegben az automobilját.

A herczeg rémülten nézett rá. Már sokszor hallott erről. A hegytetők kártyásai, mint a leg-rémesebb történetet szokták elmesélni egymásnak, hogy mi az, a mikor a báró »vetkőztet«. Valami embertelen, kegyetlen, minden hidegséget felülmúló valami volt az a »vetkőztetés«, a mivel a báró végleg tönkre szokta tenni azokat a szerencsétlen áldozatait, a kik elvesztették a nyugalmukat a zöld asztalnál. Ebből nem volt menekülés. A herczeg úgy érezte magát, mint a ki ölni jött, de most a fenevad erős karjai közt ropognak a csontjai. Izzadni kezdett.

- Jó - mondta. - Öné az automobil. Gyerünk tovább.

A báró nem osztott, rátette a kezét a kártyára. Csöndesen szólt:

- Most a Mál-erdő következik.

»Istenem« - gondolta magában a herczeg - »ha a játék megfordul, mert hiszen megfordulhat, micsoda veszett kegyetlenséggel veszek el tőle mindent. Még a ruháját is. Anyaszült mezte-lenül fog elmenni innen a birtokaiból, mint tőle Jarosnicki gróf, a kit tavalý fosztott ki huszon-egyesen, s a ki még válligérő, szép szőke haját is föltette az utolsó tétre negyven forintba, s a kiről még azt is levágta, miután a szegény gróf tizenhétre bevágott és megvette rá a piros nyolczast«.

Elvesztette a Mál-erdőt. Aztán elvesztette a Réthátat, Alsó-Fagyatagot, Felső-Fagyatagot, a Büdöstavat, Kis-Huvermenszkát, a jazjenica-zamkovai majort, Magyaraszlaviczát, Kiskóczot, és Nagy-Sebeskellemest.

- Ejnye - mondta újból, de a szeme már egy kicsit fölfelé volt fordulva.

- Mi van még? - kérdezte nagyon egyszerűen a báró.

A herczeg gyerekesen fájdalmas mosolylyal felelt:

- Most már csak a Kékhegy van meg és rajta a vár, a miben lakom.

- Tartom - hangzott a báró tatár-bajusza alól.

- Nyolcz - vágta ki a herczeg a kis slágert.

- Kilencz - mondta a báró.

Ez is elveszett. E pillanatban - egynegyed hat volt és az ablakok felső üvegje kékült már - nem volt a herczegnek semmije.

- Mi van még? - kérdezte halkan és nyugodtan a Merev Pofa.

Hirtelen, de egészen rekedten vágta ki a herczeg:

- A feleségem.

A báró letette a kártyát. Valami eltűrhetetlenül fájdalmas hidegség szállt fel a melléből. A csunya és vad érzéki boldogtalanságnak a szele járta át a csontjait.

- Hogyan? Nem játszik rá?

A báró nem felelt.

A herczeg felugrott. Érezte, hogy ha nem fogadja el ezt a tétet a báró, akkor ő összetiporva kerül ki ebből a párbajból. Más föltenni valója pedig se égen, se földön nem volt.

- Akkor ez rablás - mondta - közönséges kifosztás. A mig van mit föltennem, addig ön köteles revansot adni, ha nem akarja, hogy rablónak tartsam.

Ez elől az igazság elől nem lehetett kitérni. A báró gentleman volt.

- Tartom - mondta - és kevert.

Most igen nagy volt a csönd és látható volt, hogy egyik sem akarja hamar elintézni ezt a tételt. Nagyon sokáig tartott az osztás, a gusztálás. Aztán a báró hangtalanul leterítette az asztalra a nagy kilenczes slágert. A herczeg a földre dobta a kártyáját. Fölkelt és kezet nyújtott a bárónak. A báró összehajtogatta az írásokat, a melyek az elnyert birtokokról szóltak, aztán ő is felállt és kikísérte a herczeget. A herczeg alig hallható hangon szólt:

- Az automobillal fogom ideküldeni az asszonyt. Remélem, megengedi, hogy az autót még ezuttal használjam.

- Nem - mondta a báró - ön elvesztette az automobilját. De én szívesen kölcsönadom önnek erre az útra a magamét, az sokkal gyorsabb is.

- Köszönöm.

- Szívesen.

- Egy óra múlva itt lesz az asszony.

Inasok gyertyákkal kísérték le a herczeget a friss, sötétkék tavaszi hajnalba. A herczeg belevetette magát a báró automobiljába és a kocsi elpöfögött vele.

A báró mögött a nagyteremben megint megjelent az öreg inas.

- Lefekszik méltóságod?

- Még nem.

- Asszonyt nyert?

- Igen.

- Akkor rendbe kell hozni a női hálószobát - mondta természetes hangon a finom öreg és kisietett.

A báró eloltotta a csillárt és leült. A tizenkét nagy ablak e hirtelen elsötétedés után csak lassan változott tizenkét nagy, szabályos formájú kék világosság-foltta. Így ült itt a báró sokáig. Aztán rágyújtott és a sárga szmokingját kérte.

Lassan ment le a széles lépcsőn a várbástya terraszára és cigarettázva ült le a kerti fotelbe. Ugy fordította a széket, hogy szemben legyen azzal az úttal, a melyen az asszonynak jönnie kellett. Látni még egyebet nem lehetett, mint csak a mély kék égbolton rajzolódó fekete hegyhátaikat és ormokat. Ezen a kékbe vágódó fekete czikczakon alul minden sötét volt még. Ez volt a hajnali szélcsend félórája. Csodálatos nyugalom szállt a báró szívére. Ha ez a világ mindörökre úgy maradt volna, ahogy most állott, ebben a pillanatban, az valami nagyszerű lett volna. De a báró balra, kelet felé nézett és meglátta, a mint az egyik fekete czikczak fölött a szigorú kékségbe felszivárog a hegy mögül egy nagyon ritkás és halvány, cselédkendő-rózsaszínű szín-párázás.

Ez a Napot jelentette. A báró az asszonyra gondolt és megint érezte a fájdalmas és fagyasztó hideget, a mely végigfujt a csontjaiban, belül. Lassan elfordította a fejét nyugatnak és belenézett a mély, ott még alvó kékségbe, a mely alól az asszonynak jönnie kellett.

III.

Mikor Salvator herczeg megérkezett a kékhegyi várba, már erősen virradt. Friss illatok szálltak a hegyen és a herczeg ebből az egész világból csak ezt vette észre. Minden egyebet elfeledtetett vele az a kábultság, amit a tulságos mértékben élvezett kártya okoz. Már állt a várudvaron az automobil és a herczeg még mindig aludt benne nyitott szemmel.

Az inasai kisegítették a kocsiból s ekkor a herczeg egy kicsit összeszedte magát.

- Fenn vannak még az asszonyok? - kérdezte az udvarmestertől.

- Fenn, kegyelmes uram.

- Hol?

- A sárga teremben.

- Még mind együtt vannak?

- Igenis, kegyelmes uram.

- Hányan vannak?

- Tizennyolczan a kegyelmes asszonynyal együtt.

A herczeg lassan, most már bizonyos nyugalommal indult a lépcsőház felé. Hallotta, amint mögötte odaszólt az udvarmester a sofförnek:

- Mehet.

A sofför erre a szóra leszállt a gépről és odasugta az udvarmesternek:

- Nem mehetek.

Erre visszafordult a herceg és mosolygott.

- Hagyja, Belacieux - szólt az udvarmesterhez - a soffőr vár valakit, mert a gép nem megy üresen vissza.

S ezzel besietett a lépcsőtorony alá. Belacieux nagyot nézett a soffőrré.

- Csak nem... - kezdett dadogni.

A soffőr hunyorított egyet a szemével.

- Hogyan? - mondta rémülten a kis kövér francia. - A herceg elvesztette kártyán a kegyelmes asszonyt?

- El.

- És a báró nyerte meg.

- Az.

A francia összekulcsolta kezét a hasán és bambán nézett le a földre.

- Ez rettenetes - suttogta. - Hiszen tegnap délután szakítottak... hiszen maga is tudja, Alfréd úr.

- Tudom - mondta a soffőr - én vittem a Mál-erdőig a bárótól.

- És én vártam ott a kis ponny-fogattal - mondta bután az udvarmester. - Hiszen ez borzasztó lesz a szegény kegyelmes asszonynak... hiszen a szegény kegyelmes asszony rettenetesen megútálta a bárót... hiszen a szegény kegyelmes asszonyt ma délután parasztruhába öltöztetve az új szeretőjéhez kellett volna kísérem.

Hallgattak. A soffőr cigarettát sodort félkézzel. Megszokta, hogy jobbkezevel a kereket tartja, miközben a baljával cigarettát csinál. Közben komolyan mondta:

- De mit fog vele csinálni a báró?

- A báró tudja, hogy már nem kell neki. A báró mint gentleman fog mellette élni, a míg a herceg pénzhez nem jut és vissza nem nyeri tőle.

A soffőr nagyképű lett.

- Akkor maga nem ismeri a bárót - mondta. - A báró egyetlen egyszer volt szerelmes életében.

- Mikor?

- Most.

- Hiszen szakított.

- Szakított, igen. De mit tett volna ön az ő helyzetében, Belacieux úr? Ön is szakított volna. Az ember sokszor szakít úgy, hogy a szívéből is veleszakad egy darab.

Megint elhallgattak. Két igen finom ember volt ez, Belacieux egy igazi márki törvénytelen fia, Alfréd úr pedig egy elzüllött mérnök, akit előbb egy pinczérlány tartott ki Bécsben és csak aztán lett soffőr.

- Jöjjön - mondta Belacieux úr, búsan ingatva a fejét - jöjjön be hozzám egy kicsit, friss kávé kap.

Elballagtak.

A herceg ez alatt felért a sárga terembe, a hol az asszonyok voltak. A sárga terem ablakai vastag brokátokkal voltak elfüggönyözve, hogy a napvilág ne férközhessék be. Nagy csillárok

és ezüst zsirandólok égtek a teremben, a melynek kellő közepén, mikor a herczeg benyitott, nagy körben ült a tizennyolcz asszony a földön, valami furcsa kis kályha körül, a miben tűz égett.

Tizennyolcz gyönyörű asszony volt ez, tizennyolcz kártyás gazembernek a tizennyolcz felesége. Mindnek a férje kártyázott valamelyik várban és régi szokás szerint az asszonyok éjszakánként más-más várba gyülekeztek virrasztani, várni, míg a férjük reggel megérkezik és vagy hazaviszi őket vagy elküldi annak a másiknak, a kinél kártyán elvesztette. Ezért mind a tizennyolczan a legszebb kivágott báli ruhában voltak, szalaggal és virággal drága párisi frizurájukban, a legnagyobb és legizgatóbb asszonyi pompába öltözködve. Eleinte ez nem volt így. Csak idővel kezdtek egyre jobban öltözködni, mikor már a kártyaláz nagyon dühöngött a bús főurak közt, mikor már nem izgatta őket a pénz, hanem a mikor már minden éjszaka birtokokra, kastélyokra, feleségre ment a játék. Ekkor már gyakran előfordult, hogy megérkezett a férj és megmondta a feleségének, hogy elvesztette, menjen.

Ilyenkor az asszonyok hirtelen mind elhallgattak és mosolyogva, rémülten is, kíváncsian is, sírva, nevetve, írgykedve, nagyon izgatottan nézték azt, a kinek a kalapját kellett vennie és elmenni a nyertes férfihoz. A ki pedig ment, az elsápadt, de mosolygott, kaczerán öltözködött fel és reszkető szívvvel csókolta meg sorba az ottmaradottakat, de könnyedén és természetesen ment. Valamennyi el volt készülve erre és egész éjszaka izgatottan figyelte a várudvarról felhangzó neszeket. Ha lépések hallatszottak a lépcsőn, egymásra néztek; ki fog elmenni közülök és kihez fog menni?

Meg volt az áruk szabva pontosan. Jarosnicki gróf felesége, egy magas, aranyszőke, szélesvállú, nagymellű nő négyszáznolczvanezer forintban állt a kártyán. Egy Rugger nevű zsidó bankár felesége, a ki akkora volt, mint egy japáni leány és a kinek abban rejlett a szépsége, hogy krétafehér arca, nagy fekete szeme és aczélkékes fekete haja volt, ötszázötvenezer forinttal volt elnyerhető. Salvator herczegné, a rakoncátlan és vonaglótestű, ijesztően érzéki külsejű asszony a hat és hétszázezer közt ingadozott. Egy szeplős, kövér nő, a kinek a legszebb és legfehérebb válla és melle volt valamennyi közt és a kinek kusza, durva, vörös haja alatt sok szeplővel borítva a legszabályosabban szép arcz és mindig nedves, nyitott, piros száj kábította a férfit, kerek egymilliót ért valami csudás titok miatt, a miről az urán kívül csak azok a férfiak tudtak, a kik valaha már megnyerték. Volt köztük egy komoly, klasszikus arczú, sudár, barna nő, a ki ritkán mosolygott, lassan, nagy léptekkel járt, a ki előtt nem volt szabad egy kétértelmű szót kimondani, s a ki mindenütt tiszteletet és áhítatot parancsolt nemes görög arczával és puritán ruházkodásával - ez volt a legdrágább. Egymillió hatszázezer forintban állt, mert köztudomású volt róla, hogy a mint zárt ajtó mögött magára maradt egy férfival, a klasszikus szobor nyugalmas méltóságából hirtelen kilépve, minden átmenet nélkül oly vad, harapós, követelő, szemérmetlen, telhetetlen és forró bestiává változott, hogy már három férjet temetett el s most a negyedikkel élt, de ezt már kerekese széken tolták. Gróf Fels-Ranguinaux felesége volt a legolcsóbb. Százötvenezer forintban állt, mert szegényke ismeretes volt arról, hogy nem kellett elnyerni, a nélkül is meg szokta látogatni a nőtlen és nős urakat. Az urak ezt nem árulták el róla, de mikor valahol áruk alakúlnak, az áralakulás örök törvényeit nem nyomhatja el sem az urak diszkrétciója, sem a férjre való tekintet. A grófné ára a nemzetgazdasági törvények szerint egyre kisebb lett, a miben még az erkölcs diadalából is föl lehetett fedezni valamit.

Mikor Salvator herczeg belépett közéjük, mind ránéztek a földről, a hol körben ültek. A kis vaskályhán, a mely a kör közepén izzott, gyökerek és száraz virágok pörkölődtek nehéz, jószagú füsttel. Valami varázslattal mulattak, titkoserejű italokat és porokat főztek, pörköltek.

Mind fölkeltek aztán. Ugy siettek tizennyolczan a herczeg felé, mint valami illatos, vadítóan forró felhő, körülvették, elborították. A sok halvány selyem, fehér asszonyhús, virág, haj,

szalag, meleg pillantás közt hidegen és sápadtan állt meg a herczeg, udvarias mosolylyal az arczán.

- Én vagyok az első? - kérdezte.

- Igen - mondták az asszonyok.

- Még nem jött meg senki?

- Nem. Még mind kártyáznak.

A herczegné néhány lépésnyire a csoporttól külön állott. A herczeg ránézett a többiek fölé és erre hirtelen csönd lett. Majd szeliden mondta a herczeg:

- Ön felöltözik és elmegy, asszonyom.

Az asszony a körmét a fogához kapta. Sötéten nézett az urára. Aztán éles hangon kérdezte:

- Én?

- Igen, ön.

A herczegné közelebb jött és nevetett:

- A báróhoz?

- Oda.

- Elvesztett?

Intéssel jelezte a herczeg, hogy igen.

- Utálom a peches embert - mondta a herczegné és határtalan undorral nézett csinos, rózsaszínű arcú férjére. De ekkor már az asszonyok hozták a felsőruháit, az automobilsapkáját, már öltöztették. Egyik-másik vihogott, a vörös, szeplős nő meg volt hatva és nyitott szájjal sajnálta. A kis vékony, halvány, fekete zsidóasszony ostobául mosolygott rá, fájdalmasan is, mintha kivégezni vitték volna. A klasszikus, méltóságos szépség fátyolozott tekintettel, komoran nézte. Úgy irigyelte, hogy meg tudta volna ölni. Fels-Ranguinaux grófné hangosan sírt, mert szerelmes volt a báróba. A bárót egyébként a többi mind útálta. Félték, irtóztak tőle.

A herczegné lement a toalettszobájába a kis zsidóasszonynyal.

- Borzasztó - mondta ez. - Éppen ma. Mit fogsz csinálni?

- Elmegyek hozzá. Az övé vagyok.

- És ha megölel, megcsókol?

- Azt nem fogja tenni. Tudja jól, érzi, hogy megúttam, hogy nem kell többé nekem.

- És ha kényszerít?

A herczegné egy finom kis török kést vett elő a szekrényéből. Kihúzta köves tokjából, megpengette körmével, aztán visszadugta a tokba, kibontotta a ruháját és az ingének egyik szalagjához kötve, a melléhez rejtette. Nevetett hozzá, a hogy csak ő tudott, félig lehúnyt árnyékos szemével, mozgékony, teli ajkával.

A herczeg kopogtatott az ajtón.

- Menni kell - mondta.

Az asszony kijött, megcsókolta az urát és utána sorba mind a többi asszonyt. Aztán lement az automobilhoz, a hol még a férje betakarta a nagy prémes takaróval. A soffőr mélyen meghaj-

lott előtte. Még egy perczig manővrozott előre-hátra a gép, hogy megforduljon, aztán vad nekirugaszkodással repült ki a hídon, mintha tudta volna, hogy zsákmányt visz.

Lenn az úton szembejött velük egy sárga automobil. Rugger, a zsidó ült benne. Hosszasan utána nézett az asszonynak, a ki mögött kék fátyol röpködött. A sofförje hátraszólt:

- Salvator herczegné és báró Márczius kocsija.

A zsidó nem nevetett. Ő is elvesztette a feleségét, és a mi a legrettenetesebb volt, a legszebb lengyel fiúnál vesztette el, a ki felordított az örömtől, mikor megnyerte. Rugger báró félholtan ült a sárga kocsiban.

Fenn a teremben a tizenhét asszony újra a kis boszorkánykályha köré ült és most már kisebb lett a kör, mert suttoztak, összehúzódtak. A herczeg eltűnt közülük, a várnagygyal tárgyalt.

Báró Márczius kocsija pedig veszettül repült a felragyogó hajnalban a hófehér, széles úton a vár felé. Most már zöld, kék és rózsaszínű volt körülötte minden, a kora-reggel frissen mosott, ízléses, matt színei világoltak mindenfelé. És a züllött tudósból, pinczérány fizetett szeretőjéből lett sofför szívében, hogy a kártyán nyert asszonyt vitte, vad viharzással csapott fel a gyorsaság, a repülés vágya és megrészegeve a sebességtől, kicsiny, óvatos mozdulatokkal egyre jobban eresztette neki a gépet, a mely már alig érte a földet, úgy húzott el fölötte sívítva a szélben.

- »Szép puha, meleg asszonyt viszek a vaskutyának«... - gondolta, sőt csendesen motyogva, ki is mondta - »harapja meg, fogja le, ha tudja«.

Megérezte e néma és vad forróságot, a mely mögötte tüzelt a kocsiban, a prémtakaróba burkolva. Ez fűtötte a nyomorúlt embert, az ő kezén át a gépet, ez vágta előre a kocsit, a mely hidakon átröppenve, árkot ugorva zúgott át egyik völgyből a másikba.

Aztán hirtelen rándult egyet a gép, lassúbb lett a szaladása. Most kanyarodik ki a szűk völgyből a nagy katlanba, a melynek egyik oldalán, a legmagasabb ormon állt báró Márczius vára. A bástyán fönny a napsugárban egy kis sárga folt égett. A báró várt ott a sárga szmokingban.

IV.

A Merev Pofa levett kalappal ment elébe az automobilnak és kisegítette belőle az asszonyt. A sofför azonnal elkanyarodott és eltűnt a géppel. A tágas várudvaron most szemben állottak egymással és az asszony felhajtotta a fátyolát.

- Forró tea várja fenn a szobájában, herczegné - szólt a báró és nem nézett az asszony szemébe.

- Köszönöm - mondta a nő és hirtelen elindult a lépcső felé, otthagyva a bárót. Valami undor, engesztelhetetlen hidegség hangzott a szavából. És sietett az udvaron, mintha tudtára akarná adni a bárónak, hogy ne jöjjön utána. Megemelte az automobil-köpenyeget és a báró, a hogy utána nézett, látta a cipőjét, igen vékony bokáját, a mely fölött a nagyon finom, hosszú, borospalaczkok nyakához hasonlóan karcsú ívbe szaladt fel a láb formája. Lassan elfordította a fejét. Majd felment a kastélyba ő is. Megnézte a hálószobáját, de érezte, hogy hiába feküdne le aludni. Valahogy egyszerre tele lett ez a rengeteg nagy kastély, minden tornya, minden csarnoka, terme, lépcsője, padlása, pinczéje. Az agglegény kőházában valami melegség szaladgált, nem lehetett tudni, melyik szobában van, s épp ezért volt vele telve minden.

Aztán a dolgozó szobájába ment a báró és iratokat vett ki a kasszájából. Csomókat bontott szét, jegyzeteket csinált, pénzt olvasott. Majd rendbe visszarakott mindent.

Egy kövér nő, a komornyik felesége jelent meg a szobájában. Ezt rendelte volt az asszony mellé.

- Mit akar? - kérdezte tőle és gyilkosan nézett rá.

- A kegyelmes asszony kéreti a méltóságos urat.

- Engem?

Felállott a trónszékből, a melyben ült és furcsán nézett a cselédre:

- Jól értette? Velem akar beszélni?

- Igen.

- És hová menjek?

- A szobájába.

- Hát még nem feküdt le?

- Nem. Átöltözött és a méltóságos urat várja..

Ezzel halkán ki is ment a cseléd. A báró utána ment döngő, nagy léptekkel.

- Parancsol valamit? - kérdezte, mikor magukra maradtak az asszonynyal.

Az asszony hosszú, fehér leplet vett magára, a mely rásímult a formáira. Fáradt volt az éjszakai virrasztástól, de ez a fáradtság nem rontotta el a szépségét, mint a hogy rendszerint el szokta rontani a többi asszonyokét. Az ő arcához illett a fáradtság, mert túlozta a rendes szépséget, a mely fáradt szépség volt. Vannak rózsafajok, a melyeket széppé tesz a pohárban való hervadás.

- Nézd - mondta, hirtelen újra tegezni kezdve a bárót - ezt rendezni kell. Erről kell egy pár szót beszélni. Tegnap örökre végeztünk és most itt ülök. Mi lesz velünk?

- Semmi - mondta a báró.

- Nekem most, tudja Isten meddig, de itt kell maradnom. És hogy nem tudok a szemedbe nézni anélkül, hogy ne fusson rajtam végig a csömör és a gyűlölet, azt tudod.

- Tudom.

- És hogy...

- Megállj - vágott közbe báró Márczius - ezt én akarom kimondani. És hogy szerelmes vagy valaki másba, azt is tudom. Ezt akartad mondani?

Örömmel villant fel az asszony szeme:

- Ezt.

- Nézd - mondta a báró és felállott - én ma zavartalak itt utoljára, igaz, hogy most is te hivattál engem. Többet mi nem beszélünk egymással. Innen, ebből a várból elmenned nem szabad, ezt tudod. De rendelkezhetel a cselédségemmel, a házzammal, és a hátsó kapu nyitva áll a szeretődnek, akárki legyen is az.

A kés, a kis török kés, a melyet megmutatott a hercegné a kis zsidóasszonynak, most ott volt a kezében, a fehér selyemlepel alatt. Akkor vette ki a harisnyakötőjéből, mikor a báró felállott. De hogy ezt a hangot hallotta, a lepel alatt ismét keresni kezdte a pengével a harisnyakötőt, hogy visszategye. Megszúrta magát vele és összeharapta az ajkát. Mosolygott:

- Lemondtál rólam?

- Hogyan?

Kíváncsian nézte a báró. És hozzátette nagy csöndesen:

- Ezt már tudhattad volna, sőt tud:ad is tegnap, mikor elmentél innen. Lemondtam rólad.

- Nem szeretsz?

- Nem.

- Hazudsz.

De ezt nem kacérságból, hanem szomorú megvetéssel, sajnálkozó lenézéssel mondta. A karosszékből, a melyben kicsire összehúzódva gubbaszkodott, csúfondárosan nézett föl a rengeteg emberre, a ki erre a csúfolódó pillantásra lassan, alig észrevehetően kihúzta magát, kifeszítette hatalmas mellét és fölemelte a fejét.

- Hazudsz - mondta még egyszer és sóhajtott hozzá, mint a kit bosszant az, hogy nem tudja ezt az embert igazán lerázni a nyakáról.

- Nem - mondta a Merev Pofa.

- Szeretném, ha nem hazudnál - szólt az asszony - mert félek tőled. Az új szeretőm lengyel ember, egy szót se tudok vele beszélni. Egy árva szót se tud másképp, mint lengyelül, és csak dadogunk, nevetünk, kiáltunk, mikor csókolózunk. Valami izgalmas, iszonyú furcsaság van ebben az az érzésem, hogy állat a szeretőm.

A báró szakította meg:

- Ezt nem kell tudnom.

- Csak úgy mondtam... - suttogta az asszony, lehúnyta a szemét, bizonyos, hogy e pillanatban illetlenségekre gondolt.

Aztán megint a báróra nézett. Kínózta, mint gyerekek a legyet.

- Csudálatos, - mondta - hogy így tudod türtőztetni magadat. Kezdesz imponálni nekem. Mit csinálsz, ha egyszer aztán nem bírsz magaddal. Ha áthallod véletlenül ebből a szobából a dadogást, az értelmetlen kiáltozást?

- Nem szaladok el előle.

- Nem igaz. Befogod a füledet és elmégy.

- Nem.

- Bírod? Állod?

- Bírom.

- Nem hazudsz?

- Nem.

- Akkor most azonnal küldd érte az automobilt a Szélvölgybe, de azonnal, de rögtön. És egy félóra alatt legyen itt. Alkanskynak hívják.

- Kell?

- Nagyon.

Felugrott a fotelból és megrázta a fejét. Fel-alá járt a szobában és izzadni kezdett az arcza.

- Nos? - kérdezte türelmetlenül.

A báró a falnál állott. A fali csengő gombjára mutatott mosolyogva:

- Már rég csöngettem.

Bejött az öreg inas és a báró nyugodtan ismételte előtte azt, a mit az asszony az imént mondott. Az öreg kiment. A Merev Pofa úgy állt az asszony előtt, mintha a lakája lett volna.

- Szolgálhatok még valamivel?

- Köszönöm, nem kell semmi.

Hogy a báró indult, utána szólt:

- Gyere ide. Nagyszerű fiú vagy. Egy kicsit utállak és nagyon félek tőled. Most csókolj meg erősen a számon és menj ki.

- Köszönöm - mondta a báró olyan hidegen és mereven, mint a hogy a kártyánál szokta mondani, mikor veszteséggel állt fel az asztaltól. Megfordult és kiment. Az ajtót csöndesen tette be maga után.

Az asszony bezárta belülről az ajtót, levetette magáról a leplet, messze eldobta a török kést és végigvetette magát a széles ágyon. E pillanatban tele volt a szeme a báróval. Mikor azt mondta, hogy »köszönöm« - egy csöpp vér se lehetett az arczában. Halottfehér volt, de egyenesen, büszkén állott és nagyobbtnak látszott, mint valaha. És valami olyan fájdalmas hidegség áradt belőle, valami olyan szívtelen győzedelmeskedés önmagán, a maga fájdalmas és vad életén, hogy a báró abban a percben azt az impressziót tette, hogy semmi, a mi embertől jön, nem bánthatja őt. Az Achilles és Szigfrid sebhetetlenségével állt ott, de a sebhető pont nélkül. Az asszony megijedt ettől a rettenetes gondolattól és összekuporodott az ágyon. Ijedten nézett körül; úgy érezte, hogy egy érczbálynak a templomában van, a hová martalékul dobták.

Ugy hirtelen - mert félt tőle - arra gondolt, hogy mi volna, ha védekezni kellene vele szemben. Egy pillanat alatt minden férfi-ismerőse átsuhant az agyán, a rózsaszínű hercegtől kezdve a hörgő, nevető, kiáltó lengyelig.

- Pfuj - mondta.

Egyik se ért fel a báró sarkáig. És erre még jobban megijedt. Fölugrott, az ajtóhoz ment és megnézte, hogy jól be van-e zárva. De ott, mikor a kilincset fogta, felderült az arcza. Hiszen, a mit eddig beszéltek, az beszéd volt, szó, mondás, gondolat - csupa semmi. Így tudhatott a báró »nem«-et és »köszönöm«-öt mondani. De nem tudna, nem, nem, semmit se tudna mondani, semmit se tudna eltitkolni, lehazudni arczczal, szóval, tettel, ha...

- Ha én most így bemennék hozzá - fejezte be, hangosan. Hátravetette a fejét, megrándult a felső ajka, hangtalanul nevetve csukta le félig a szemét és lassan, reszketve nyújtotta ki a karját ölelő mozdulattal, próbát tartott. Elképzelte maga elé a bárót. Biztos volt benne, hogy ha most így, ruhátlanul bemenne hozzá és ránézne úgy, ahogy most nézett, ez volna az a pillanat, a mikor a Merev Pofa először veszítené el a nyugalmát.

- Rettenetes - mondta idegesen, a haját a kezével elsímítva a homlokáról - megkívántam a bárót.

És már vadúl, esetlenül rázta, forgatta a kulcsot a zárban, hogy felszakítsa az ajtót és berohanjon hozzá.

- Felöltözöm - mondta.

A fehér lepel a földön volt, feléje lépett. Aztán azt mondta:

- Nem öltözöm fel.

Felrántotta az ajtót és mint a tigris, puhán lépve osont végig a folyosón, a báró hálósobája felé. Arra gondolt, hogy miket fog mondani lengyelül a szép Alkansky, mikor a szolgák a báró parancsára kidobják, lerugdaltják innen. Hangosan, idegesen nevetett a folyosón és szaladt, lehajtott fejjel. Lobogott utána fekete sörénye. A hálósoba kisebbik ajtajánál megállt. Megnyomta a kilincset, az ajtó nem volt bezárva, engedett.

A hálósobában világos volt, a függönyök nem voltak leeresztve. A báró hanyatt feküdt az ágyán, sárga szmokingban. Lábújjhegyen ment a hercegné az ágy felé és meg akarta csókolni a báró vad és keserű száját. De mikor már majdnem érintette, lassan, komolyan húzódott vissza tőle. A báró keze a félre dobott paplanon nyugodott és egy olyan apró, nagyon kicsi revolver volt benne, hogy szinte csuda volt, hogy ez a csöpp, fényes kis cső meg tudta ölni a bárót.

Sötétén, rémület nélkül nézett rá most az asszony, lassan egyenesedett ki, nyúlt meg mellette. Komoran, haragosan bámulta a báró arcát, a melyen az imént siettében csak átsiklott a tekintete.

A bárónak nem volt merev az arcza. Egy őszinte, bánatos emberfej feküdt a párnán, egy lehúnyt szemű, fölengedett, szomorú emberarcz, valami alig észrevehető lehelletével egy szerény kis mosolygásnak, mintha a báró gyerek lett volna és ezt mondaná: »mama«. Iszonyu melle megcsöndesedve pihent.

Az asszony csöndesen ment ki a szobából, ugyanazon az úton, a melyiken jött, a száját lebiggyesztve, a szemöldökét haragosan összehúзва, mint a gyerek, a kinek a játékját összetörték. Bement a szobájába és megállt a közepén. Valami zajt hallott. A lépcsőn jöttek fel többen, hozták a szép lengyelt. Szerényen kopogtattak az ajtón.

- Szabad - mondta.

Az ajtón a lengyel jött be, utána az öreg inas és a küszöbön túl még két szolga állott. Mind visszahőköltek, hogy ruhátlanul látták.

- Szabad - mondta biztatólag és rámosolygott a lengyelre. A szép Alkansky elbizakodottan mosolygott rá vissza, s akkor az asszony kedves, egyszerű arczczal fordult az öreg inashoz. Olyan hangon, hogy a lengyel, a ki nem értette, azt hihette, hogy azt mondja: »ne zavarjon bennünket senki, az én szép lengyelem itt marad nálam« - ezt mondta:

- A hányan csak vagytok, fogjátok meg ezt az embert, a kit hoztatok, verjétek, rugdossátok le a lépcsőn, törjétek össze, dobjátok ki, mint egy piszkos rongyot.

Édesen mosolygott hozzá.

Az öreg inas hirtelen karonkapta a lengyelt és kirántotta a szobából, a folyosóra. Az asszony hamar rájuk csukta az ajtót és figyelt.

Egy-két elfojtott ordítás hallatszott a folyosóról, majd a lépcsőről, távolabbról dulakodás. Vasak zörögtek, zuhanást, rekedt káromkodást hallott. Mint a mikor sok ember megy rá egyre. A lengyel ordított, de a szolgák, mint a kutyák vetették rá magukat és leverték a lépcsőn. Aztán csönd lett.

Most az asszony a szoba közepén állt lehúnyt szemmel és meg-meginogott álltában. A szája durczásan húzódott el és lecsukott szeme fölött ismét haraggal voltak összehúзва a szemöldökei, mint az elkényeztetett gyerekek, a kitől elvették azt, a mit megkívánt. Nem nyitotta fel a szemét, úgy állt ott és felszakadó, nagy keserűséggel, de még mindig gyerekes dacczal gondolt a halálra, a mely megmutatta neki az örökkévalóságot, mikor ő játszani akart.

A lengyel már rég ronggyá tépett ruhában, káromkodva, véres fejjel, sántán vonszolta magát lenn a völgyben, mikor a hercegné még mindig így állt csukott szemmel, haragosan a szoba közepén. Váratlanul csúnyaúl felsebzett életéért jajgatott a szívében és nem gondolt, nem is tudott arra gondolni, de nem is törődött azzal, hogy mi fog ezen a világon ezután történni.

Jázmin mester.

I.

Iszonyú helyiségekben zongorázott Jázmin mester. Azt hiszem, többet nem is kell a mesterségről mondani. Ötven éves volt és már nem volt haja. Szép, őszbecsavarodott szakálla eltakarta az ingplasztronját. Az arcza telt volt és fiatalos, mint egy gyereké. Haja, mondom, nem volt. Szép, fényes, barna vörösre égett koponyája a züllött és szűzi szívű kis öregek glóriáját viselte. A szeme égett, mindig égett, vagy a szesztől, vagy a könnytől, vagy a nagyon szép és meleg nótáktól, a melyeket mások találtak ki és ő zongorázott az iszonyú helyeken tíz krajczárért. A száján valami furcsa kis mosoly járt, síró-nevető, keserű és mégis szerelmes vonás. Hol a legforróbb lira rándított egyet az ajkán, hol a kegyetlen kritika, a melylyel az emberek hasába nézett. A kis öreg sokat látott a zongora mellől húsz év óta. Sokszor volt részeg. Nem tudom, mi visz rá, de végtelenül szeretem az angyalokat úgy elképzelni, hogy nem magas, fehér, fiúsarczú lányok, omlós fürtökkel. Az én angyalaim ilyen kis züllött, szakállas, végtelen szerelmű szent öregecskék, a kiknek könny csordul a szemükből és mosolyognak hozzá.

II.

Hajnali három órakor Jázmin mester egy kocsmában ült. Az Angyalföldön van egy üres telek a sok között, a mely vagy egy méterrel lejjebb fekszik, mint az út. Ezen az üres telken van egy kocma. Valamikor ház állott itten, de a házat lebontották. Úgy bontották le, hogy egyetlenegy szobát meghagytak belőle: azt, a melyik a szomszéd házhoz támaszkodott. Ez most a kocma. Kivülről színesre van pingálva a fala, mert az valamikor belső szobafal volt. Belülről piszkos, sötét és alacsony. Egy szegény lámpa függ benne.

Itt ült Jázmin mester az asztalfőn két rossz lánynyal és egy fuvaroslegénynyel. Trébert ivott, úgynevezett házi trébert, vizes pohárból. Már nagyon vörös volt a fejebúbja, az orra, már nagyon tele volt a szíve a szép valczerekkel, a melyeket mások találtak ki és már folytak fiatalos, szép szeméből a könnyek. E pillanatban Jázmin mester olyan volt, mint egy kis szakállas gyerek, a ki az anyja után sír. A rossz lányok halkán énekeltek valami falusi nótát, a fuvaroslegény pedig aludt a széken.

Jázmin mester végignézett rajtuk, mosolygott rájuk és talán a trébertől, talán a maga életének végtelenül nagy keserűségétől, de talán csak minden ok nélkül - szerette őket.

III.

Egyszerre csak kinyílik az ajtó és bejön a kocsmába egy princzessz. Hogy miért mondjuk princzessznek, ez nagyon egyszerű. Mert szép volt, fiatal volt, tisztaszemű volt és lány volt. Nagyon jól volt öltözve, igazán úgy, mint egy igazi herczegkisasszony. Finom sötétbarna ruha volt rajta, a fején automobilsapka, a sűrű fátyol fölemelve az arczáról.

- Maradjon künn, - szólt vissza egy idősebb úrnak, a ki kísérte. Fenn az úton állt, dohogott egy automobil.

Jázmin mester nagyot nézett és fölkel a helyéről.

- Jó reggelt, - mondja a princezzsz és a kezét nyújtja a mester felé.

A rossz lányok elhúzódtak. A fuvaros fölébredt.

- Üljenek csak le mind, - mondja a princezzsz, - ne ijedjenek meg tőlem, én egy fiatal lány vagyok. Itt most ez egy akció, a mit én csinállok. Hiszen ez nem fontos magukra nézve, de van egy nagy liga, egy egyesület, a melynek én vagyok az elnöknője. Mi mind ilyen fiatal lányok vagyunk és az embereken akarunk segíteni. Mi fölkeressük az emberi élet mélységeit és...

- Köszönöm, - mondta erre a fuvaros és elment. Ő nem szerette az egyesületeket.

A két rossz lány dideregni kezdett.

- Jaj, - mondja az egyik, - az istenért, ne tessék minket pártolni, kisasszony.

- Miért? - nevet a princezzsz.

- Mert nem akarok semmi hivatalba menni, nekem nem kell segély, ne tessék a nevemet fölírni, ne tessék... jaj, ne vigyenek szégyenkezni a grófnékhöz, már voltunk egyszer...

Sírt. A másik rémülten szólt:

- Voltunk tavaly, az istenért tessék megkegyelmezni, kisasszony... minek az?

Elszaladtak, otthagyták a princezzsz Jázmin mesterrel.

IV.

A szép barna kisasszony utánuk nézett és nevetett. Aztán visszafordult Jázmin mester felé:

- Hát maga, kis öreg? Maga is fél?

A mester büszkén húzta ki magát.

- Nem én, - szólt harsányan és mosolyogva. - Nem félek, kegyelmes kisasszony.

A kisasszony a kezét nyújtotta felé. A mester megfogta a vékony, finom kis kezét és megcsókolta. Aztán a szemébe nézett a szép lánynak. És most mind a valczerek egyszerre énekeltek a szívében és illat borította el a lelkét, a melle megfeszült és a szíve verni kezdett. A lány szép volt és szomorú, és úgy nézett Jázmin mesterre, mintha egyszerre csak ezt mondaná neki:

- Jőjjön, mester, elviszem a szemétből, visszaadom a szép, fekete haját, visszaadom a jól járó szívét, az életét, a fiatalságát, és én is magával maradok örökre. Itt a szomorú barna szemem, csókolja meg.

Persze, ezt nem mondta a princezzsz. De úgy nézett a mesterre, mintha ezt mondta volna. Persze, nem is nézett úgy a mesterre, mintha ezt mondta volna, csak a mester hitte, hogy úgy néz. A mesterben lángolt a házi tréber és felviharzott, felriadt egy elalvófélben levő élet. Mozdult egyet, mint a ki csókolni akar. De aztán legömbült a szájaszéle, nevetnie kellett magán.

V.

Most, csak most vette észre, hogy a lány az egész idő alatt beszélt hozzá. Csak azt hallotta ebből a beszédből, a mi most következett:

- ...és ha inkább valami irodai munkához van kedve, az is van. Ha Pesten akar maradni, akkor gőzmalomban, ha vidékre akar menni, egy nagy gazdaságban, kitűnő helyen, a hol jó a

levegő, hegyek vannak, egészséges a klíma. Az első időben segítyt kap, a mi áll havi száz korona... korona... három tál étel... korona... száz korona...

Összefolyt a vége a mester előtt, nem hallotta, mit mond a lány. Csak a koronák, a három tál ételek, a százasok, a lakások és fűtések villogtak ki a mondatokból, mert a mester már megint másra gondolt.

- Istenem, - mondja egyszerre hangosan a mester a princzessznek, - ha te engem szeretnél, te szép ibolya.

A princzessz lesüti a szemét.

- Elnöknőm, kisasszonyom, - mondja hangosan és fennen reszkette a szegény öreg, - ha jönne az isten és csodát tenne és te engem szeretnél, imádnál, a lábamhoz borulnál, a térdemet átfognád, sírva, boldogan és rám emelnéd a meleg, barna szemedet és mondanád: mindenem, egyetlenem, teérted élek... kegyelmes kisasszonyom, mi volna akkor?

Most hangosan felsír a kopasz kis öreg és szárnyaló, édes, forró hangon kiáltja:

- Kegyelmes kisasszonyom, én az élet szemetje vagyok, fájdalmak rugottja, szép voltam és jó voltam, de elromlottam és megöregedtem... mit akarsz te tőlem?

Áll a princzessz némán és nézi a mestert.

VI.

Kopogtatnak az ajtón. Benéz az idősebb úr és beszél:

- Vous restez encore?

- Un petit moment, - mondja a lány. Az idősebb úr halkán beteszi az ajtót és most megint csönd van. A princzessz leül egy székre.

- Oszlassa fel az egyletet, mondjon le, - szól a mester gúnyolódó mosolylyal a száján. - Mondjon le és menjen el a templomba, imádkozzék értem. Mert nem segített rajtam, elnöknőm, hanem felzaklatta az életemet.

Ránéz, villog a szeme.

- Csókolj meg, princzessz - mondja hirtelen.

Soha, soha nem tudja majd a princzessz megmagyarázni, a világ legokosabb emberének sem, hogy miért kellett fölállnia s bátran, szépen odamenni az öreghez és forrón megcsókolnia az ajkát. Mert ezt tette. És azt mondta neki, hogy:

- Szeretlek, te szegény öreg ember és soha nem foglak elfelejteni. És évek, évek fognak elmúlni, mikor jön egy nap, hogy nem gondolok már rád.

És Jázmin mester ezt mondta:

- Szeretlek és köszönöm a csókodat és te vagy az én mindenem és teérted van minden és teérted nőnek a fák és teérted folyik a Duna és teérted énekelnek a kis madarak. És én egy bolond és züllött öreg ember vagyok és örökké szerelmes leszek beléd.

Kezet csókolt a princzessznek és kinyitotta az ajtót. Kiszólt, francziául:

- Venez, monsieur, mademoiselle va partir.

Az idősebb úr bejött és nagyot nézett, hogy a züllött ilyen szépen beszél francziául.

- Koncerteztem egyszer Párizsban - mondta szerényen az öreg, - de ez hazugság volt, mert Párizsban is iszonyú helyeken zongorázott. De dicsekedni akart a princzessz előtt. A princzessz elment az idősebb úrral. Elzúgott velük az automobil. Az öreg utánuk nézett és látta, hogy a szép barna lány int neki a fátyolával.

- Milyen szép volna most meghalni, - mondta az asztal mellett magában a kis öreg. Nevetett, sírt, ivott, csúfolta magát, bámulta a lány lábnyomait a porban, megint ivott és megint végtelenül szomorúan sírt.

Visszajött a két rossz leány:

- Na, elment?

- El - mondta a kis öreg. - De én egy boldog ember vagyok, visszajött a fiatalságom, most dolgozni fogok, most ember lesz belőlem.

Azzal végigzuhant a padlón, mert halálosan részeg volt. És elaludt a kocsmá porában, a földön, a piszok összekeveredett a könnyeivel, a mosolyával, a boldogságával és az álmaival. A rossz leányok a sarokba húzták, vizes kendővel megmosták az arcát, betakarták, párnát tettek a feje alá. Édesen nevetett álmában és folytak a könnyei.

A cukrász arany koronája.

A cukrász teljesen meztelenül állt előttem.

- Vegyen magára valamit, - mondtam neki. Erre szétnézett és egy nagy, fehér lepedőt kanyarított a válla köré. Alig hallottuk egymás szavát a visszhangos fürdőteremben, mindenütt csurgott, zuhogott a víz. Egyébként friss és üdítő volt a látvány; a vad fürdőmesterek víz-sugarak, fehér lepedők közt ölelgették, mosták, öntötték, csapdosták a mezteleneket. A hogy szétnézek, mindenütt lepedők, meztelen sárga lapoczkák, vödörkből felcsapó vízrongyok, egy-egy hatalmas felsőkar, négy-öt lepedős kísértet, a mint megy a kabinok felé, barátom a tanár, a ki czvikkerrel az orrán, egyébként tökéletesen meztelenül tocsog a fagyos hideg lábvízben, miközben az égre szimatol fel finom orrával, úgy hogy nagy szakállá nem lefelé lóg, hanem előre áll. Ezt kiáltja a tanár már egy negyedórája: »juhú, juhuhuhú«.

- Jöjjön, - mondja a cukrász, - itt nem lehet beszélni.

Bemegyünk az úgynevezett pakoló-terembe. A sarokban, az utolsó ágyon lepedőbe csomagolva alszik dr. Velomirszky. Lepedőt veszek én is, lepedőt terítünk a padra, lepedő, mindenütt lepedő, lepedő...

- Esetem latin neve - mondja a cukrász, - traumatikus psychoneurosis.

Kissé meghajol ültében, mintha bemutatkozott volna.

- Van szerencsém, - mondom, mert vicczet kell mondani.

- Trauma, - mondja ő - az egy nagy rúgás, a mit az ember az élettől kap. Psycho, az psychologia vagy mi a fene, az lélek. Neurozis, az az idegbaj, mert neur, az ideg. Nerv németül.

- Pesti?

- Nem. Budai vagyok. Nagyon jó, régi cukrászdám van, az urak Pesten nem ismerik. Hát ott kezdem, a hol meghalt a feleségem. Gyerek, az öt van. Was macht man da? Megnősültem újra. Nőm leánynevét nem mondom, biztosan ismeri a családot, azok is pestiek. Uraságod ismerős a városban?

- Igen.

- Na hát akkor pláne. Csak magát az esetet mondom el, íróembert érdekelni fog az ilyen. Jövök egyszer haza délután háromkor a kávéházból...

- Fiatal a felesége?

- Fiatal, de özvegy volt. Különben mit mondom, hogy özvegy? Nem is volt özvegy. El volt válva az urától, az ura magasrangú katonatiszt, most Szerajevóban van. Nem is tudom, miért mondtam özvegy. Egészen szőke, gyönyörű kicsi szeme van, nem nagy, hanem kicsi, de gyönyörű kék. Tulajdonképen nem lehet mondani kövér, inkább molett, közép. Nagyon nett nő, fehér bőre van, fekete bársonyszalagot hord a nyakán. Mondják, kokett, én nem találom. Feltűnő, az igaz. De hát a ki fess, az feltűnő.

- Igen. Hát jön egyszer haza a kávéházból...

- Jövök egyszer haza a kávéházból, ott áll a cukrászdában egy rendőrségi ember. Mi az - mondom. Mondja: idézés. Nekem? Nem, nője, őnagysága. Mutassa. Olvasom: tényleg. Mi ez? - mondom. Azt mondja: tanú. Micsoda tanú? Azt mondja: fiákeres ügyben. Micsoda fiákeres? Nem tudom, - mondja, - kérdezze meg a kapitányságon. Hopp, - mondom magamban, mert nőm nem volt otthon, - most hamar szaladok a kapitányságra. Tudja, kérem, szív-

dobogásom volt. Nem tudtam, hogy mi van, de egy olyan erős szívdobogást kaptam, tudja, azt az igazi herzklopfent, a mi úgy néha van és szaladtam a rendőrséghez. Mutatom a czédulát, azt mondják: első emelet tizennégy. Bemegyek, jó napot fogalmazó úr. Mi ez, fogalmazó úr? Nőm kapta, fogalmazó úr. Fogalmazó úr megnézi, azt mondja: ja igen. Mondom »ja igen«, ebből én nem tudok semmit. Mondja aztán fogalmazó úr: fiákeres a fehérvári országúton este nyolczkor összeütközött egy automobilbal, kedves neje tanú. Bocsánat, kérem, hogyan tanú kedves nőm? Ő ült bent az automobilban? Nem, kérem, automobilban csak soffőr ült, kedves nője a fiákerben ült, ő tanú, és dr. Vadász Henrik, Erzsébet-körút nyolczvannégy szintén a fiákerben ült, szintén tanú. Na da hast es. Köszönöm, fogalmazó úr. Kérem, szívesen. Alá-szolgája. Jónapot, - mondja fogalmazó úr, - ne abba menjen bele, az szekrény, hanem jobbra, ott van az ajtó. Hallott ilyet? A szekrénybe akartam bemenni.

- Na ez igazán jó, - mondom neki, vigyorgok vele, mert szünet kell ilyenkor, egy kis üdülés, különben felizgul és nem mondja tovább. - Igazán jó. A szekrénybe? Nem rossz. Na és aztán?

- Aztán képzelheti. Megálltam a rendőrség előtt, mert nem tudtam tovább menni. Ha akarja tudni, ez volt a trauma, azt mondta a főorvos. Ez a dolog, a mikor nem tudtam elmenni. De aztán mégis elmentem. Hát ez a Vadász, kérem. Most gyövünk erre a Vadászra. Ezt hitták Weissenberg és már akkor ügyvéd volt, mikor második nőm még első férjével élt. Ennekem mondták, mikor nőmet elvettem, egy ékszerész mondta, hogy nőm e miatt vált el az első urától, de ez a Vadász nem akarta elvenni, mert nőmnek nem volt pénze. De akkor én ezt visszautasítottam, mert nem hittem el, bár tudtam, hogy Vadász járt a házhoz, Vadász minden vasárnap ott ebédelt. De én sohse láttam ezt a Vadászt. Na, de ez nem fontos. Megyek haza és várok, várok, félhatkor jön nőm. Ilonka, - mutatom neki az írást, - Ilonka, kaptál valami idézést a rendőrséghez. Azt mondja: igen, a cseléd, tudod, a kit kidobtam. Ilonka, - mondom neki, - ez nem cseléd, Ilonka, ez fiáker, ez tanúvallomás, - mondom, tudja, de akkor már ordítottam, - este nyolcz, fehérvári országút, te ültél a kocsiban doktor Vadász, doktor Vadász, doktor Vadász, - mondom, tudja, akkor már összevissza kiabáltam mindent, - ültetek a kocsiban, mit csinálsz te a fehérvári országúton nyolczkor egy kocsiban?

- Kérem, - mondom a czukrásznak, - vegye magára a lepedőt. Folyton meztelenül áll itt.

- Pardon, - mondja, felveszi a lepedőt, a mit legesztikulált magáról és nem tagadhatom, úgy tartja, mint a színészek a görög tragédiákban. Az egyik válla szabadon van. A hogy beszél és mozgatja a karját, a váll kis csonthidjai, szálas, sovány izmai idegesen játszanak, furcsán mozognak.

Folytatja:

- Hát nem azt mondja: tudod itt volt Vadász az üzletben, Promontoron volt dolga, nekem fáj a fejem, azt mondta: jó lesz egy kis levegő, menjek vele, hát mentem vele. Mit szól ehhez?

- Nagyon meglehet, - mondom.

- Ezt mondta a főorvos is. De ez nem igaz, ezt csak a betegnek mondják. Én ezt ismerem. Édeskedni a kocsiban. »Vigyázz, belátnak.« »Kocsis, a kis utczákon hajtson.« Én ezt már csináltam, amikor színésznövendék voltam.

- Színésznövendék volt?

- Igen. Nem mindjárt czukrász. Előbb színésznövendék. Tudom én, mi ez. Összeölelkeznek, szorítják egymást, én egyszer az egész Lánczhidat és az egész alagutat végigcsókoltam egy nőn, el se vettem a szájamat a szájáról. Hol van itt a jó levegő? Erre feleljen, hol van itt a jó levegő?

- Jó, jó.

- Ugy-e, most »jó, jó«? De most jövök én. Emlékszik még, mit mondtam, hány gyerekem van?

- Öt.

- Öt. És milyen üzletem van?

- Czukrászda.

- Nem czukrászda. Jól menő czukrászda. És öt gyerekem. És egy fél éve voltam ezzel a nővel. Ezt most dobjam ki? Még az első feleségemet se dobtam volna ki az öt gyerek miatt, hát hogy dobjam ki a másodikat? Mikor már meg volt nekik magyarázva, hogy ez az új anya. És milyen nagyszerűen bánik velük. Hát hogy képzeled ezt? Akarja tudni, mit csináltam.

- Mit?

- Azt mondtam neki: jól van, Ilonka, rendben van, de látod, milyen peched volt. És ne tedd többé, én elhiszem neked, hogy ártatlan dolog, de vigyázz, mert ez nem illik. Hát sírt és még ő haragudott. De akkor már hagytam. Két hétig nem tudtam enni, akkor mentem a tanárhoz, azt mondta, gyöngye a gyomra, csak tejet és folyadékot szabad. Ittam tejet és folyadékot, lefogtam két hónap alatt tizenegy kilót. Megint mentem egy tanárhoz, ide küldött a szanatóriumba.

- És jobban van?

- Oh, sokkal jobban. Csak fehér húst kapok, tejet malátával, sok főzeléket, evés után pankreont, délután teljes fürdő, vollbad, este priznicz a gyomromra, hogy tudjak aludni, most, ilyenkor ledörzsölés, abreibung vizes lepedővel és muszáj harmincz perczet ebéd előtt gyalogolni tízperczentes emelkedésen a szívem miatt, hogy erősebb legyen.

- No és nyugodtabb?

- Oh, igen. Az abreibung nagyon jó. Vizes lepedőt csavarnak a testre és ledörzsölik. A fejemre kapok hűtőkészüléket. Öt gyerekem van, kérem, valamit muszáj csinálni. Így abreibung után néha gondolom, nem is kellett volna szólni nőmnek. Az életben túrni kell. Ami jön, az jön. Csak a malátát nem bírom. Tegnap egy félórát sírtam a maláta miatt. Muszájt neki a Vadász-szal menni, hát olyan nagyon szeretik egymást? Látja, én egy komoly ember vagyok, elásom az egészet a szívembe és kúraltatom magamat. Az üzletet nem hagyhatom.

Most már egy kicsit fojtogatta a torkát valami és kiment, a nagyterembe. Én még ültem egy kicsit és néztem utána. Ott, ahol én ültem, homály volt. A külső terem felülről kapta a világosságot, az édes, forró, fényes juliusi nap csak úgy dült az üvegen át. Egy sárga viasz-kötényes, mosolygós fürdős megfogta a czukrászt. A czukrász az üvegfüdél alatt állt, sovány, megviselt aktját mutatta. Hirtelen ráborították a vizes lepedőt. A fejére fényes sárgarézkoronát tettek, amiben hideg víz kering. A nap rásütött a sárgaréz koronára és a földigérő hófehér lepelre. Aranykoronával, hópalástban állt most a czukrász. Az arcza eltorzult egy kicsit, mert sírt. A keze a lepedő alatt volt, nem tudott a szeméhez nyúlni, hát féloldalt fordította a fejét, hogy a könnyei a szájába ne folyjanak. A fürdős-pribék aztán megtörülte a szemét.

- Nicht weinen, - mondta. - Lustig sein.

Czukrászom bánatosan mosolyodott el. Most átölelte a pribék és dörzsölni kezdte. De ez innen, a sötét fürkéből olyan volt, mintha a pribék az ő hatalmas, vastag felsőkarjával nem lett volna más, mint az élet, és most magához emelte volna, szeretettel ölelgette, a mellére vonta volna a szomorú budai embert, az ő égig vonító, de agyonvert, elnyomott, lenyelt, megevett bánatával. De a legszebb, amit nem tudok elfelejteni, az volt, mikor a pribék letérdelt előtte, átölelte a lábát és ő szikáran, hófehéren, arany koronával a fején, megbocsátó bús mosollyal nézett le rá.

Víz jön a hegyekről.

Özvegy doktor Langfelderné felült az ágyában és így szólt:

- Julia, nyissa ki az ablakot. Megfulladok.

A szigeten laktak, a szállóban, két szobában egymás mellett, özvegy doktor Langfelderné mint beteg és Julia, mint cseléd. Féltizenegy lehetett; a csillagok nem látszottak az égen, mert felhők jártak nyugtalanul fenn; hol elkezdtek sietni, mind egyfelé, mint valami csödület, hol meg lassítottak, szép sötéten, megnyugodtan szálltak. Julia kinyitotta az ablakot.

- Takarjon be - mondta az özvegy doktorné.

- Igenis, nagysága - felelt szelíden Julia és betakarta az özvegy doktornét. Ő az ablakhoz ment és kikönyökölt rajta. Egy kicsit nézett ki az éjszakába, végig a Dunán, aztán megfordult:

- Nagysága...

- Na?

- Rengeteg sok vizek gyöhetnek a hegyekről. Olyan széles a Duna, hogy ilyet még nem is láttam.

- Jó - mormogta a doktorné. Magában hozzátette csöndesen, németül: »Dumme Gans«.

Julia megint kinézett az ablakon. Lenn, a szigeti parton fáklyák égtek, hosszú sorban, fel egészen a csúcsig, a hol a sziget orrban végződik, mint valami nagy földhajó. A fáklyák közt katonák jártak. Ezek voltak az utászok, a kiket olyan nehezen várt a fürdőigazgatóság már napok óta. Eljöttek töltést csinálni. És most dolgoztak éjjel-nappal. Csöndesen viselkedtek lenn a tűzpontok közt; ilyenkor nem is katona a katona, hanem munkás. Néha hallatszott csak fel egy-egy elfojtott szó.

Kis szél jött a Duna felől.

- Julia - mondta az öreg hölgy - csukja be az ablakot. Megfázom.

Julia betette az ablakot, azután bement a másik szobába, özvegy doktorné lecsavarta a villanyt, és elkezdett nem-aludni. Beteg és öreg volt szegény, nagyon kövér és nagyon életunt, már ő nem bánta a vizeket, a melyek a hegyekről jöttek. Nyitott szemmel feküdt az ágyban, ez volt az éjjeli nyugalma. A másik szobából csöndes kis kapargálás hallatszott. Julia kinyitotta az ablakot és kibámult a Dunára, mert már meg volt fogva a szeme, még az iméntről. Most már kellett nézni. És az a kis szél, a mi arra jött, szintén a hegyekről jött. Messzi hegyekről, a mikről már leolvadt a hó és a melyeknek mikor végigsímtja a hátát a szél, mindjárt meg is szíjja magát langyos földszaggal, jószagú, kövér gyökerek illatával, azzal a furcsa, kicsit ibolyás, kicsit állottvízszagú lehelettel, a mi aztán langyosan, lomhán húz el a szimatoló lányok arcza előtt. Ez az, a mikor azt mondják: »itt a tavasz«, és ez az, a mitől lecsukódik a szemük.

- Katonák... - mondta komolyan maga elé Julia. Elmosolyodott azon, hogy magában beszélt. De most már vidámabban ismételte: »Katonák«. Kihajolt az ablakon, olyan merészen, ahogy csak a pesti cselédek tudnak, a fél teste künn volt a víz fölött, a levegőben. Most hirtelen meglátta az egész fáklyasort az éjszakában és mind, mind a sok katonát, a mint ott nyüzsgött, ásott, talicskázott a parton. Pesti lány volt. Tizenhat éves volt. A kis szél belefűjt a fülébe és gyöngéden rálehelte vékony kis orrczimpáira. Lehúnyta a szemét és halkán nevetgélve, bután, könnyelműen szólt ki az éjszakába a nagy Dunának, az egész világnak:

- Finom luft, jószagú luft.

Hamar becsukta az ablakot és a sötétben a szekrényhez osont. Levetkőzött. Aztán mikor egy szál ingben volt, átfigyelt az özvegy doktorné szobájába. Az öreg dáma aludt. Mit titkoljam, hortyogott. Tán, ha nem aludt volna, lefeküdt volna Julia. De így nem feküdt le. Benyúlt a szekrénybe és kihúzta belőle a fehér ruháját. Felöltözött, mintha vasárnap lett volna. Mikor készen volt, meggyújtotta a villanyt és rendbehozta a haját. Aztán kihúzta az asztalfiókot, egészen, belenyúlt és kivett belőle egy virzsínia-szivart. Ezt ott tartogatta már, a mióta csak az utászok megjelentek a szigeten. Az utászoknak vette. Még nem tudta, hogy melyiknek, érezte, hogy egy napon esedékes lesz a hosszú, görbe szivar, hát csak várt, várt vele. Most megfogta és kiszökött vele a szobából.

Lement a két emeleten, felköltötte a portást.

- Hová megy?

- A patikába.

Nyelt egy nagyot a hazugság után és azzal usgyi, mint a kis csikó, kiszaladt az éjszakába. Itt, lenn a víz mellett, már tisztán lehetett hallani, hogy hogyan morog a Duna. Nyugtalankodott, hánykolódott a nagy víz, látszott rajta, hogy nem fér a bőrébe. És mindenféle furcsa hangokat adott, a miket nem szokott. Sziszegett, fűjt, sőt mikor Julia fölment az alacsony töltésre és kinézett a víztükörre, tisztán hallotta, hegy bűgött is. Mintha valami nagy malom sülyedt volna a fenekére és ott tovább járna. A kis szél pedig, a mi fenn megvizitelte Júliát az ablakban, itt vígan fújdogált, kellemesen lengett a víz felől, Pestről jött, Budára szállt, elbújt, megint előjött, símán, lágyan, szinte melegen.

- Hová megy, nagysád? - kérdezte egy izzadt pionir.

A vér a fejébe ment Juliának és nem felelt. Elkezdett szaladni a töltésen, a fáklyák közt, a hol fel-felkapták a fejüket a bakák és utánaszóltak, vihogtak. Fehér ruhája meg-megvillant, a mikor a fáklya rávetette a fényét és a fáklya körül a sárgán fénylő vidám katonaarcok vigyorogtak, nevettek utána.

- Hová, kisasszony? - kurjantottak utána.

Most már nem tudta hová megy. Jaj - gondolta magában - csak sokáig tartson ez a töltés. Szeretett volna addig szaladni, a míg elfogy mellőle a katona, fel, az utolsó fáklyán is túl, ott megállni, nagyot fújni és aztán kerülő úton hazamenni. Már meg is bánta egy kicsit, hogy lejött. Miért is jött le? Tudja isten. A kezében szorongatta a virzsíniát. Futott, a hogy csak bírta kis lába, a katonák utána nyúltak, de nem tudták elkapni. A mint észrevették, már nem is volt ott. Végre, fenn a csúcsnál, az utolsó fáklya után vagy tíz lépéssel megállott.

- Hála istennek - mondta - itt már nincs katona.

Ott már készen volt a töltés. Alacsony, keményre vert földből csinált töltés volt ez, itt-ott czölöpök álltak ki belőle, néhol szélesebb volt, ott meg homokos zsákok látszottak. Julia leült egy homokos zsákra és a kezefejével megmérte, hogy milyen meleg az arcza. Nagyon meleg volt. Mitől van ez? - gondolta. Tudta, mitől van, csak nem tudta kifejezni. Attól volt, hogy ott-hagyta özvegy Langfeldernét, a német nyöszörgést, az orvosságokat, az egyforma napokat és a sóhajos éjszakákat. Most valami új dologban volt nyakig: élet, különös és izgatott élet volt körülötte, katonák, katonák, fáklyák, a haragos folyó, a szellős tavaszi éjszaka, a gyülesező felhők, ez az izgatott és veszedelmes éjjeli sürgés-forgás az árvíz aggodalmával tele, és katonák, fiatal; piros legények, nevető arcok, katonák, katonák...

- Nagysád - mondta mellette egy hang.

Felugrott. Egy puskás katona volt, alúlról mászott fel, a töltés mögül. Kis, zömök szőke legény volt, még alig volt hely a szája fölött, a szája piros volt, kicsit duzzadt, mint a durcás gyereké. Nagyon megnézte Juliát.

- Nagysád - mondta - mit csinál itt nagysád?

- Semmit - felelt Julia.

- Hát ha most agyon találom löni?

Julia nevetett.

- Nem teszi.

Most jött a régi, régi, százéves kérdés:

- Hová való?

- Ide Pestre.

- Én is.

- Hát, földi...

Julia csendesen, szótlanul feléje nyújtotta a virzsiniát. Reszketett a szíve.

- Mi ez?

- Szivar - mondta szemérmesen.

- Nekem adja?

- Magának.

- Mit adjak érte?

Most már marsot vert a szíve Juliának. Keményen, szárazon érezte a szíve verését, mintha doboltak volna a mellében. Kényszeredetten nevetett, valami végtelen szeméremérzés kényszerítette arra, hogy hangosan viselkedjék, különben elsírta volna magát.

- Katona - mondta édes, butácska rajongó hangon, krajczáros »dalok«, piros regények, óriás-kiflik és sárga limonádévek minden költészetével: - Katona, csókolja meg az ajakamat!

Katona ezt nem szokta meg. Balkezében tartotta a puskáját. A jobb karjával magához ölelte a lány fejét.

- Földi - mondta szerelmesen, szerelem nélkül, csak mert fiatal volt a lány és olyan furcsán, áhítatosan, felderült lélekkel nézett az ég felé, mikor azt mondta, hogy: »az ajakamat«. - Földi... hogy hívnak?

- Julia.

Átfogta a baka nyakát. Ez volt az első katona, az első férfinyak, az első ráakaszkodás egy idegen és fiatal emberre. A katona ezt nem tudta. De közelről belenézett a lány szemébe és sajnálta szegényt. A kis vékony, remegő száját, a soványka karját, a szomorú és e pillanatban hozzá fohászzkodó és neki ajándékozott kis cseléd-életét.

- Mi lesz velem? - súgta a lány a katona fülébe.

A katona ráhajolt és megcsókolta. Borzasztó erősen ölelkeztek össze. A lány, mikor szabad lett a szája, kicsit ájultan, bolondosan beszélt:

- A szájad - mondta - milyen forró a szájad...

Aztán egészen elbódultan, lehúnyt szemmel, kaczerán mosolyogva:

- Huszár is lehetnél... miért nincs lova kegyednek?

A katona nem szólt egy szót se. Csak bámult, villogó, sötéten-elborult szemmel a lány síró-nevető arczába. Kicsit nagyon is hirtelen jött ez a kis cseléd. De ép ezért iszonyú erővel vágott végig a rongyos bakaéleten minden ostoba kis szava. A mellére húzta a Julia fejét és az arczát letakarta az arczával.

- Miért nem vagy huszár? - suttogott a szegény cseléd-rögeszme a mellén, a durva posztóra tapadt ajkak mögül.

Erre már felelni akart valamit, de hirtelen felkapta a fejét. Valami furcsa zúgás jött a csúcs felől. A leány fölneézett:

- Mi az?

Most eleresztette a katona a lányt. Merően nézett a csúcs felé és fülelt. Gúnyosan, hosszasan süvített onnan valami. Ő már tudta, szegény, hogy mi. A víz volt. A nagy, sárga víz, a mi a hegyekről jött. Azért állították ide a puskával, hogy vigyázzon a töltésre. És adjon jelt, a mikor rágni kezdi az összevert földet a Duna. Itt állt már délután óta. És mindig, a mikor foszladozni kezdett a töltés széle, jelt adott. Akkor szaladtak a többiek, ásókkal jöttek és rendbehozták a töltést. Most azonban nem adott jelt.

- Na ezt ugyan... - mondta és elakadt a szava.

- Mi az? - kérdezte a lány és nézte a katona szemét, meglátta benne, hogy nagy baj van. Odább, a fatörzsek közt már csillogott valami. Bejött szép lassan, ravaszul beszivárgott a víz a töltésen, már hatalmas folton tükrözött, villogott a sötétben. Ezt már nem lehetett visszaküldeni a többihez. Itt-ott tompa czuppanás, loccsanás szólt. Egymás után omlott bele a töltés egy-egy nagy darabja a vízbe. És a süvítés egyre zordonabb lett. Mintha valami nagy trombita szólt volna a folyó felől. Megint más hangok csaptak a fülébe: mintha nagy vásznat hasítottak volna. Aztán, mintha egy szekér kavicsot döntöttek volna fel. Betört a víz a töltésen és most már magával rántott mindent. Mikor az utolsó nagy darabot is elsodorta a czölöpökkel és a homokzsákokkal együtt, akkor hirtelen elbőgte magát és ráborult a szigetre, hajrá, végigvágatott a vesszőbokrok közt és paskolva, ordítva, valami állatian mély, egyforma bögéssel, zúdult előre, mintha most az egész Duna nagy diadallal erre a szegény kis földdarabra akarná vetni magát, hogy felfalja.

- Szaladjunk! - visította a lány és már szaladt is a víz elől. A katona egy pillanatra arra kapta a fejét, a merre elszaladt. Mint egy fehér lepke szállt a lány a fáklyák felé. Ott egyszerre nagy kiabálás lett. Aztán lehetett hallani, a mint a víz egyre csöndesedő, jóllakott zúgásába bele-vágott a tiszték hangja: »szaladni, szaladni«. És trappoltak a katonák a szálloda felé, köztük a fehér lepke.

Az én katonám állt, mint a czövek. Nagyon hirtelen jött minden. És ő volt az oka mindennek. Megingott, mert a lábát elkapta valami puha, láthatatlan gáncs.

- Na! - mondta és lenézett. De már akkor érezte a rohanó vizet, a miben állott. Még lehetett volna szaladni. De nem szaladt.

- Na! - mondta akaratosan, hogy a víz czibálni, rángatni kezdte. Elesett. A piszkos víz végig-nyalta az arczát. A lány elszaladt - gondolta és tele volt keserüséggel. Most bírkozni kezdett az áradattal, de az kapta, dobta, vágta, ahova akarta. Sodorta, hengergette, mint egy kavicsot.

- Segítség! - ordította és lábraállt; még csak térdig volt a vízben. A víz megint leütötte. Arczra bukott. Aztán megint előtűnt a feje. Ordított:

- Nagysád... meghalok, nagysád!

Pofoncsapta egy hullám, a másik lenyomta. Nem jött ki többé. Friss, erőszakos, hideg és kemény hegyi víz volt ez. Ezzel nem lehetett teketóriázni. Ez rohant tovább.

- Jesszus - mondta özvegy doktor Langfelderné - mi az, Julia! Julia!

Julia benyitott a szobájába.

- Elöntötte a víz a szigetet - mondta.

Özvegy doktorné sírni kezdett az ijedtségtől. Julia kinyitotta az ablakot és kinézett rajta. Tenger közepén állott a szálló épülete. És a tengeren sehol semmi, egy pont se.

Földi valahol lomhán gurult a fenéken, nyitott szemmel, kavicsok, kövek közt, a puskával a kezében. Bizonyos, hogy a szája durczásabb volt, mint valaha. Julia nagyon reszketett és a földi piros szájára gondolt.

- Meghalok utána - mondta és forró könnyek jöttek le az arczán.

Még hajnalban is nézett, egyre nézett ki a nagy vízre. De aztán elfáradt, mert fiatal volt és egészséges volt, lefeküdt az ágyba és aludt egészen addig, a míg özvegy doktor Langfeldernének be nem kellett hozni a reggelit. De akkor már nem volt egy katona sem a szigeten, mind visszamentek a kaszárnyába, özvegy doktor Langfelderné megitta a csokoládéját és mézet kent a kenyérre, Julia pedig a másik szobában gondosan apró ránczokba vasalt egy szerb-vászon bluzt, a mit ér-matolcsi Matolcsy Henriknétől, özv. doktor Langfelderné lányától kapott, a miért tisztességesen szolgálta ki a mamát. És ha tovább is tisztességesen viseli magát, akkor megkapja a másik bluzt is, a miben Matolcsy Henrikné a télen bálban volt. Egy kicsit rákönnyezett a bluzra Julia, de aztán ráment a könnyre a vasalóval. Nem maradt belőle semmi. Pedig ez milyen kicsi, kevés víz ahhoz a sokhoz képest, a mi a hegyekről jön. És az is felszárad, mind.

A gyöngy.

I.

Valami hangverseny volt a Vigadó nagytermében és mikor a doktorné lejött a lépcsőn, egyszerre csak lehajolt és fölvelt valamit a piros szőnyegről.

Rátóti Jenő megkérdezte, hogy mit vett fel. A doktorné azt mondta, hogy semmit. Rátóti Jenő nézte az arcát - Rátóti Jenő másfél év óta nézte az arcát - és csak azt látta, hogy pirosabb, mint a milyen szokott lenni.

Mögöttük jött a doktor, a doktorné férje és a mikor leértek a kocsizhoz, ez is megkérdezte tőle, hogy mit vett föl a lépcső piros szőnyegéről, de a doktorné neki is azt mondta, hogy semmit.

A doktorné egyébként egészséges, erős fiatal asszony volt, szeretett világos ruhákba öltözni és egyedül csatangolni a Belvárosban a déli órákban.

II.

Azt mondja a doktor, mikor hazamennek:

- Jobb lett volna vendéglőbe menni, mert én bizony nagyon éhes vagyok.

Mondja a felesége:

- Egyél meg fiam mindent, mert én úgyse tudok enni.

A doktor egy kicsit kínálta, de hiába, az asszonyt nem lehetett rávenni, hogy egyék. Valami elvágta az étvágát. Mintha gyűrűt húztak volna a torkára, el se tudta képzelni, hogy valami étel lemenjen rajta.

A doktorné egy óriási igazgyöngyöt talált a lépcső piros szőnyegén.

III.

Lefeksznek, a doktor hamar elaludt. Egész nap szaladgál, nem csoda, ha azonnal elnyomja az álmot, a mint párnát érez az arcza alatt. De úgy háromnegyed három körül fölébredt és hallotta, hogy a felesége sóhajt mellette az ágyban. Lusta félálomban bágyadtan nem szólt az asszonynak semmit és talán tovább aludt volna, ha az asszony egyszerre csak föl nem kel az ágyból.

Fölkelt és a hálószekevény ernyős lámpájára ráborított egy zsebkendőt. Aztán felszórófolta a villanyos lámpát. Majd a szekrényhez ment, kinyitotta és a fehérnemű közt turkált. Közben kétszer-háromszor a férje felé nézett.

A doktor ettől úgy megijedt, hogy szívdobogást kapott. Mint valami furcsa, kellemetlenül bizsergető villamosság-féle áram, úgy szaladt végig a testén a féltékenység érzése.

IV.

Másnap ebéd után így beszéltek ketten:

A doktor: Ma egész nap ideges vagy.

Az asszony: Hagyj békén.

A doktor: Azért nem kell mindjárt haragudni, csak azt mondtam, hogy ideges vagy. Ez igazán nem sértés, ezt csak van jogom mondani.

Az asszony: Hát épen azért, hagyj békén.

A doktor: Jó, ha akarod, úgy békén hagylak, hogy nem is szólok hozzád.

Az asszony: Bár már látnám.

A doktor: Ha kényszerítesz rá... különben mit veszekszem én itt veled.

Igy beszéltek és a doktor vette a kalapját és elment. Nagyon rosszul érezte magát a doktor és a Presse fél tárczáját elolvasta és egy szót sem értett belőle.

Félnégykor csöngetett az asszonynál Rátóti Jenő.

V.

Rátóti Jenő egy senki volt és másfél év óta nézte az asszony arcát. Közben ritkán szólt, de ha szólt, butaságokat beszélt, ál-intelligenciát fitogtatott, szocziálista volt, modern volt, zenebarát és Strauss Richárd-imádó volt, a Neue Rundschau-ból tudta meg, hogy miről mi a véleménye.

- Társam, - mondta az asszonynak amaz édesen undorító stilben, a hogy ők szokták, - társam, miért olyan herb ön tegnap óta.

- Herb vagyok? - kérdezte a doktorné, a kinek tetszett ez a német szó.

- Nagyon.

- Nem tudom, társam, miért van ez.

És ránézett a »társamra«, ezúttal először nézett rá furcsán, szinte bizalommal. Azt gondolta magában: »Ez lesz az, a kinek megmutatom a gyöngyöt.«

VI.

Másnapra, félhatra rendelte magához Rátóti Jenőt. Ez érezte, hogy valamivel közelebb jutott az asszonyhoz, csak még azt nem tudta, hogy miért. Mindenesetre nagyon megborotválkozott, orosz otkolonnal dörzsölte be az arcát, rettenetes símára kimosta a haját és négy nyakkendő közt tíz perczig habozott.

Az asszonynak tüzelt az arcza, mikor Rátóti belépett hozzá. Néhány közömbös szó után hirtelen elcsuklott a hangja, aztán nagyon megnézte Rátóti Jenőt és a nyakába borult.

- Jenő - mondta sírva, - Jenő, Jenő, Jenő, Jenő, Jenő.

Jenő roppant előkelően karolta át és végzetlenül boldog volt annak tudatában, hogy ő ebben a magasztos pillanatban otkolonszagú.

- Társam, - mondta halkan, - édes boldogtalan társam, ön ízlik.

Az asszony sokáig ízzott némán Jenő nyakán. Aztán feltépte a szekrényt és valami különös, egyáltalán nem emberi, hanem asszonyi vigyorgással megmutatta neki az igazgyöngyöt.

- Találtam, loptam, - hörögte.

Jenő behunyta a szemét a kéjtől, ő modern volt és most úgy érezte, hogy ő egy vad párisi apache tolvaj perditának az orgazdája, szeretője. Így jártak a gondolatai a guillotine és az otkolonszag közt. Boldog volt.

VII.

- A tied vagyok - mondta a doktorné, Lovag-utca 64., II. 15. alatt a szobában, a melyet Rátóti Jenő pont abból a célból bérelt, hogy a doktorné ott ezt mondja.

És üldögéltek a csúnya, szegény, cifra plüssfoteleken és az asszony a gyöngyöt mutatta. Sehol máshol, senkinek másnak ezen a nagy világon nem mutathatta volna. Viselni nem lehetett, dicsekedni nem lehetett vele, ehhez a vállalkozáshoz társat kellett venni. Ez nem ment másképen.

- Nem szeretsz, - mondta Jenő, mert érzett valamit abból, hogy nem ő kellett az asszonynak ilyen nagyon.

- De szeretlek, - mondta az asszony és meggyőződés nélkül csókolta Jenőt. A gyöngy az asztalon volt, halvány, horpadozott volt, mint egy nagy kukoricaszem, de ott volt és az asszony egyre nézte.

- Dobd el, - mondta Jenő.

Az asszony ránézett, olyan undorral, mintha Jenő valami aljasságot tanácsolt volna neki. Ugy nézett rá, a hogy az asszonyok olyan férfiakra néznek, a kik egyáltalán nem értik őket.

- Pfuj, - mondta a férfinak, - te engem nem magamért szeretsz.

VIII.

Két hónapig tartott ez így. Az asszony már nem volt sem piros, sem egészséges. Sápadt lett, nem aludt, nem evett jól.

A doktor aggódott miatta.

- Mi bajod, fiam? - kérdezte tőle.

A doktorné felelet helyett a nyakába borult és sírva fakadt. Ezt sírta:

- Én nagyon boldogtalan vagyok, én nagyon boldogtalan vagyok.

A doktornak könny szökött a szemébe, mert úgy érezte, hogy pesti doktor léte most megérte azt a pillanatot, a mikor a felesége bevallja neki a házasságtörést és ő e magasztos pillanatban nem fogja tudni, hogy hogyan cselekedjék. Az orosz főúrnak könnyű a Tolsztoj regényeiben. De mit csináljon egy pesti doktor?

IX.

Aznap estig nem szólt semmit a doktor. Estére aztán elhatározta magában hosszas lelki tusa után, hogy ha a felesége bevallja neki a rettenetes titkot, megbocsát neki.

Remegve vette az ölébe a nőt:

- Beszélj édesem, - mondta neki orosz főúri hangon, - beszélj, mintha a testvéred volnék.

Az asszony csendesesen sírt. Aztán ezt mondta:

- Ölj meg.

- Miért? - kérdezte lesütött szemmel a férj.

- Mert loptam. Találtam egy igazgyöngyöt a Vigadóban és nem szóltam róla senkinek, most is nálam van.

És nagy sóhajtással, mint a ki végre minden kínjától megszabadul, átadta a gyöngyöt a doktornak.

- Nem baj, fiam, - szólt a doktor, - holnap elviszem a rendőrségre.

A doktor aztán kiment és sírt az örömtől.

X.

- Miért nem jött tegnap? - kérdezte Jenő az asszonytól, mikor egy pillanatra maguk maradtak. De rögtön bejött a férj.

- Tessék? - kérdezte hangosan az asszony és mosolygott.

Jenő elpirult. A doktor mosolygott.

- Tessék? - ismételte az asszony. - Miért nem beszél? Mikor az előbb a férjem kiment, sugva kérdezett valamit, de nem jól hallottam.

- Semmi... nem érdemes... - dadogta Jenő és hideget érzett a lábában. Néhány szót diskurált még és elment. Soha többé nem is látta az asszony.

XI.

- Édesem, - mondta a doktorné a férjének, - a mióta a gyöngytől megszabadultam, megtalálalak téged. Hidd el... nem mertem a szemedbe nézni... félttem tőled... szégyeltem magam előtted... rögtön oda kellett volna adnom neked... de úgy érzem, hogy nem volnék asszony, ha rögtön odaadtam volna...

Egy kicsit sírt, egy kicsit nevetett, énekelt is egy kicsit, aztán elgondolkozva nézett ki az ablakon, aztán felöltözött és elmentek a színházba.

- Boldog vagyok, - mondta, mikor hazajöttek. - Boldog vagyok, boldog vagyok és te egy drága, jó, becsületes fiú vagy.

És megcsókolta a doktort, szívből.

Eddig volt.

Rozi a hidegkúti úton.

Délután hat órakor ért Rozi a hidegkúti útra és ott, ahol a ritkás erdő kezdődik, meglassította a tempót. Aztán bement az erdőbe és leült a páfrányok, meg a szagos mügék közé. A talpát kaparta egy kicsit Rozi, mert mezítláb volt Rozi. Kopott, seszínű szoknya volt rajta, és más színű, de szintén seszínű blúz. Nem pruszlik, se ujjas, hanem blúz, jó pesti blúz, kerepesi-úti blúz, tessékbejönni-blúz, navigyeel-blúz. Rozi tizenöt éves volt és azért bújdosott ki a hidegkúti erdőbe, mert az anyja, egy tiszteletreméltó és józan gyümölcsösköfő ma estére ígérte őt oda gróf Uborka Henriknek, aki előre kétszáz forintot fizetett érte és holnap fizette volna a másik kétszázat. Nyolcszáz korona és a vacsora egy ilyen szegény sovány lányért, mint Rozi, gyönyörű pénz volt, ezt tudta a kőfő és egyébként is gróf Uborka a lány jövőjét is meg akarta támasztani.

Vannak, akik azt mondják, hogy a marha tudja, mi vár rá a vágóhídon. Rozi is csak ilyenformán tudta, miért kell gróf Uborka elől a hidegkúti útra szökni. De ez mindegy. Ott ült, kaparta a talpát, aztán fölkelte és fölfelé ment a hegyen a ritkás erdőben.

Mikor fölért a hegy hátára, a nap már búcsuzkodott a távoli hegyektől. Felgyújtotta a felhőket, most mind pirosan égett. Rozi arcán is járt egy téglavörös fényecske, behúnyta szemét, megfordult s akkor látta, hogy egy kis kövér öreg ember áll előtte. A kis kövér öreg ember nem volt éppen előkelően öltözve. Ahol a mellény a nadrágot szokta érni, ott az öregnek a mellénye nem érte a nadrágot. A könyöke is kitekintett a kabátja ujján és Rozi úgy sejtette, hogy a kövér kis öregnek nincs is inge. Kopasz volt és szép hosszú őszbevegyült tört-bors színű szakállja volt. De az arcza pirosnak és egészségesnek látszott, a szeme frissen forgott, szép finom bűdös szivar égett a szájában. Valami kirúgott kis öreg raktárnok lehetett, vagy kültelki kocsmáros, aki megbukott, főpinczér lett, megint kocsmát nyitott, megint megbukott, kucsébernek ment és ma délután nyaral.

Mosolyogva nézett Rozira és megszólította:

- Hová megy, kis lány?

Rozi nem felelt neki, megijedt egy kicsit, de aztán ment tovább. Tíz lépést tesz, megint hallja a hangját:

- Kis lány, hova siet?

Rossz kiejtéssel beszélt magyarul, mint a németek. Disznó öreg ember lehet - gondolta Rozi, többször volt már ilyen kalandja. És ment előre, gyorsan, szinte szaladva a hegygerinczen. Alatta jobbkéz felől a ritkás erdő, a melyen át felmászott, balkéz felől nagy, síma zöldmező le a völgyig, túlra fel a másik hegyre. Alig szalad száz lépést, szól mögötte az öreg:

- Álljon meg egy szóra, nem bántom.

- Nem is ajállok - mondja Rozi és megáll. - Mit akar?

Az öreg elkomolyodik.

- Szegény ember vagyok - mondja -, miért bántanám? Inkább segíteném, ha valami baja volna. Nagyon sokat segítették már szegény kis lányokon.

A nap lebukott a zöld hegy mögé és a felhők kialudtak. Csak a fák teteje volt még piros. Kis esti szél jött. Rozi leült a földre és sírni kezdett.

- Gyere velem - mondta a kopott kis kövér öreg.

- Hová? - sírta Rozi.

- Oda, a hol a helyed van.

- Hol a helyem?

- Nem ezen a világon.

Hirtelen felnézett rá Rozi. Most komolyan és szeliden nézett az öreg és kissé felhúzta a szemöldökét, mint a ki a választ várja. A kis lány csöndesen kérdezte:

- Mit mond?

- Gyere - szól a kis öreg - mert anyád bejelent a rendőrségnél, a jó rendőrök megtalálnak, visszavisznek és mégis csak elmegy vacsorára gróf Uborkához.

Sötétedett, mondom, nagyon sötétedett.

Alig hallatszó csöndesen mondja Rozi:

- Honnan tudja?

- Tudom.

- Visszavisznek?

- Vissza.

- Elad?

- El.

- Hát... mit csináljak?

- Gyere velem.

- Hova megyünk?

- Oda, a zöld hegy tetejére, aztán onnan elrepülünk messzire.

- De kérem - mondja kíváncsian Rozi - én az egészet nem értem, mert ha...

A könyökére nézett a kis öregnek. A késő alkonyatban mintha szelid-fehéren fénylett volna a rongy közt ez a könyök. És ott, a hol a nadrág nem passzolt a mellényhez, ugyanaz a szelíd világító fehérség. És most lassan az arcza is a keze is...

- Jézuskám - mondja Rozi és reszketni kezd a térde.

- Gyere - mondja szelíden a kis kövér öreg és megfogja Rozi kezét.

Mennek együtt és egyszerre csak balra fordul az öreg arrafelé, a hol mondtam, hogy a zöld mező megy le a völgybe és túlhan föl a zöld hegyre. Szaladnak le együtt a zöld pázsiton s az öreg jobban szalad, mint Rozi. A hogy gyorsul a futás, alig éri a lábuk a földet; az öreg csak itt-ott rugja el magát a zöld mezőtől a lábujja hegyével. Röpülnek lefelé és az öreg furcsán tartja a testét. Homorít, kidülleszti a mellét, a fejét hátraszegi s a lába mintha csak üres nadrág volna, ívben száll utána. A szakálla előre áll így, nem lefelé. És Rozi nem szól, mert röpül vele ő is. Csak azt látja, hogy szembeszalad vele, alája szalad a rét zöld szőnyegje, mintha a háta mögött húzná valaki. Aztán fel a völgyből, a zöld hegy tetejére, ép oly könnyen. Fönn a tetőn, a hol az ember azt hinné, hogy na most csak le kell nézni a tulsó oldalon és ott fekszik a völgyben a vörös napkorong, látni, hogy még van egy hegy a nap előtt. Mindig van még egy hegy a nap előtt, még ha az egész földgolyón keresztül hajszolod is.

Itt állnak meg.

- Igen, igen - mondja Rozi, mintha kérdezett volna valamit tőle az öreg. Azzal leoldja a kötényt és három csíkra hasítja. A három csíkot összeköti és most szomorúan mosolyog.

Aztán a nyakára csavarja ezt a most csinált kötelet, odamegy a fához, felmászik rá, megkötí a kötelet egy vastag ágon, azt mondja: uram Jézus, és lassan elereszti a fa ágát. Ránéz az öregre mondhatatlan szomorúsággal és az öreg eltakarja az arcát. Most már koromsötét este van s az öreg tiszta fehér fényben ragyog.

- Angyal vagy - mondja neki Rozi a fáról, a mint lassan megfordul maga körül a kötélén. Nevetni, beszélni akar, de nem tud.

- Rozi - mondja az öreg édes, forró hangon. - Rozi... Roz... zi... kong végig halkan a hegyek ormán.

- Gyere - súgja az öreg és már viszi is Rozit. A mező fölött állanak egymás mellett a levegőben, egy lábnyira a földtől. A lábuk feje felfelé mutat. Az öreg teste átragyog a kopott ruhán, a kis likacsokon úgy ömlik a fény, hogy az egész ruha halvány fátyolnak tűnik. Rozinak le van csukva a szeme, halvány az arcza. Lecsukva a szeme, mégis látja magát a rongyokban, a mint ott függ a fán. Mosolyogva néz le magára. Nem is érzi, lassan messze elmarad alatta a fa, a hegy, a nagy zöld mező, a város. Fekete és hűvös körülöttük minden. A kis kövér öreg forrón fogja a kezét. Valami süvít, suhog mögöttük. Rozi nem néz hátra, de csukott, halott szeme érzi, hogy hegymagas, iszonyú nagy fehér szárnyak fénylenek mögöttük, lefelé csapják a hideg fekete szelet, megint felsuhannak rettenetes magasra a fejük fölé. Állva mennek a csillagok közt, a nagy-nagy feketeségben, most már mind a ketten hátra-ívelt testtel, emelt fejjel, egymás kezét fogva, a szabad karjukat finoman emelve, de hátrafelé tartva, úgy hogy csak a mellük van nekiszegezve a végtelen sötétnek. Egy szó sem esik köztük. Könnyek folynak Rozi csukott szeméből és a szíve hangosan nevet.

A bokorból lelőtt ember.

Sötét éjszaka volt már, mikor a ligeti kávéház egyetlen vendége, a ki mind ez ideig levelet írt, koczogtatott a gyűrűjével a vizespoháron.

- Fizetni, - mondta. - Volt két magyar konyakom, tizenhat princzessász, hármát-hármát vonjon le.

- Köszönöm, - mondta a főpinczér, hátranyúlt a frakkja alá, pénzt dobott az asztalra, rá se nézett a vendégre. A vendég a fejébe nyomta poros szalmakalapját, valami majomszerű mozdulatot tett, a mivel az angolbajuszos urak húzzák a szájukra a bajuszukat, aztán zsebetette a levelet, a melyet hosszú tollrágások és levegőbe-füstölések kíséretében írt, és szépen lassan kiment a kávéházból a liget friss, nedves éjszakájába.

Most csönd volt itt mindenfelé, a muzsikák már nem játszottak, valami kis holdvilág is volt s az ember gyalog vágott neki a ligetnek, egy szép, széles, fehér úton, a melyet magas és sűrű bokrok szegélyeztek.

- A levelet - gondolta - még egyszer elolvasom otthon, aztán a párnám alá teszem és alszom rá egyet. Aztán reggel újra elolvasom, bélyeget ragasztok rá és elküldöm Matildnak.

Ezt gondolta az ember. Majd félhangosan így szólt magában:

- Matild, Matild, Matild.

Megy, megy, megy már vagy tíz percze a szép úton, a mikor egyszerre csak pukkanást hall és valaki vagy valami nagyot üt a mellére.

- Na! - mondja haragosan és rémülten és föl akarja emelni a botját, de már nem tudja. Retteneteset nyilall a mellében a fájás, melegen önti el a vér, lép még vagy kettőt és azzal arczravágódik. Egy szót se szól többet.

Most aztán igazán nagy csönd van mindenfelé, hallgatnak a bokrok, még az a kis szél is megáll, a mely az imént fujt. Nagyon, nagyon messze tompán, szelíden bög egy automobil.

A bokorból, a mely előtt az ember elesett, kijön lassan, félénken egy férfi. Megnézi a halottat, odamegy hozzá és letérdel melléje.

- Szent Isten, - mondja hosszú vizsgálat után - ez meghalt.

A férfinak, a ki a bokorból kijött, revolver volt a kezében és a kabátja, mellénye, inge ki volt gombolva. Kalap nem volt rajta, azt benn hagyta a bokor mögött, általában rendetlen, kúszált, karikásszemű, rémült ember volt, nem valami jól táplált férfiú, inkább olyan, a kit a sors évek óta kitartóan és erősen pofoz.

Elmosolyodott, bárgyúan, szomorúan. Megvakarta a fejét. Még mindig ott térdelt a halott mellett. Végiggondolta a dolgot. A dolog úgy történt, hogy ez a kúszált öreg fiú este nyolcz órakor kijött ide a bokorba egy újmódi fekete revolverrel és azzal, hogy agyonlövi magát. Nem először jött, mert már négy napja kuksol itt minden éjjel a bokorban. Hol gondolkozik nagyokat, hol sír egy verset, szorongatja a pisztolyt, kigombolja a mellén az inget, megint visszagombolja, elalszik vagy elballag hajnal felé haza. Ma aztán előbbre jutott egy lépéssel. Megfogta a pisztolyt, odaigazította a szívéhez, behunyta a szemét erősen, görcsösen, mint a fogorvosnál szokták az emberek, mikor már érzik a hideg vasat a fogakon, összeszorította a fogát, hogy csikordult egyet, aztán elsütötte a pisztolyt. De annak a milliomod-másodperczenek a századrésze alatt, a mi az elhatározása és cselekedete közé esett, a pisztoly rándult egyet a kezében, hogy úgy mondjam, mintha kardról volna szó: lapjára fordult. Ezt az ember akarja

is, nem is akarja csinálni, elég az hozzá, hogy meg szokott történni gyakorlott öngyilkosokkal is. Az utolsó pillanatban valahonnan, igazán nem is sejtem, hogy honnan, jön egy kis rándulás, egy véghetetlenül gyors és biztos kis mozdulat, a mely halál helyett életre fordítja a szerszámot. Valami nagy, szent és utolsó reflex ez, a melyről csak azok tudnak, a kik már eljutottak egyszer idáig. Bizonyára igen sokszor kell ezt érezni, a míg az ember leszokik róla és nem rándul meg, mikor be kell eresztetni a golyót. Szóval, a pisztoly nem szembe nézett a szívével, hanem elnézett mellette, mikor kiköpte a golyót. Valami kis pörkölődés történt, ütés is volt, de a golyó kirepült a bokorból és szívenvágta a mi emberünket, a ki a kávéházból jött, két magyar konyakot ivott, tizenhat princzesszást vett és holnap reggel megint el akarta olvasni a levelet.

A kúszált fiú benyult a halott zsebébe. Meg akarta tudni, hogy kicsoda. Hogy miért nem szaladt el, azt ő maga sem tudta. De mintha egy kicsit örült volna ennek az esetnek, mert most már egészen biztosnak érezte azt, hogy még ma végez magával. Benyúl, mondom, a zsebébe és megtalálja a levelet. Még nem volt leragasztva. Azt mondja a boríték, hogy: »Z. Matild, Budapest, Főposta, poste-restante«.

Belül ez van:

»Imádott angyalom, drága szép kis babám, mindenem.

Késő éjszaka írom e sorokat, nagyon vigyázva, hogy mit írok, mert ígéreted szerint ez az utolsó levél, a melyért elmegy a postára Most már határoztam. Jó, légy a másé. Menj férjhez, légy K. R. felesége, vegyétek ki a lakást az Izabella-utczában és éljetez boldogul. Én nem fogom soha elfelejteni azokat a felejthetetlen perczeket, a miket karjaidban töltöttem. Nem is fogja senki soha megtudni, hogy K. R. nem az első férfi, a ki ölel téged. Tudom, belátom, hogy a viszonyok kényszerítenek téged erre, tudom, hogy szeretsz engem, tudom, hogy én szép és erős férfi vagyok és K. R. már idősebb és külseje sem kellemes. De atyád szava és a jövőd, ez fontosabb, mint az én boldogságom. Még tegnap szentül meg voltam győződve arról, hogy megölöm magamat, hogy nem bírom a kínzó fájdalmat, mely utánad epeszt. Már meg is vásároltam a pisztolyt, a mely hivatva volt arra, hogy e fájdalmas életet kioltsa. De mást határoztam. Imádott angyalom, élni fogok érted, élni és küzdeni, vagy szerezni, rangot és hivatalt kiküzdeni, hogy méltó lehessen szerelmedre. Le fogom tenni az államvizsgát és írok bátyámnak Bukarestbe, hogy befolyásával, melyet szállításai folytán élvez, juttasson Pesten hivatalhoz. Tudod, hogy haragban voltam vele, de ő szeret és szívesen békül ki velem. Hisz ő is tudja, hogy örült szerelmem miatt nem tanultam és nem dolgoztam. Fiatal vagyok, szerelmem, mindenem, még nincs elveszve minden. K. R. oldalán élve nem feledhetsz el, mi sem áll utunkban, ha belőlem ember lesz. Most tele vagyok reménnyel, s ha csak egy sort írsz, ha csak egy üres borítékot küldesz új címemre, Százház-utca 4., III. 49., özv. Breitner Adolfnénál, a melyen megismerem áldott írásodat, ez erőt ad nekem a küzdelemhez, hogy egykor az enyém lehess. Imádlak, minden gondolatom a tiéd, érted élek, a tiéd vagyok. A síríg hű *Rudi*.«

- Istenem, - mondta a kúszált fiú, mikor ezt végigolvasta. - Istenem, de szép...

A halott ott feküdt, arczczal a kavicsra, most már féloldalt fordulva, vérben, porban, félig nyitott szemmel. Még mindig az arczán volt az a boszús és egyben egy kicsit ijedt kifejezés, a melylyel azt mondta, hogy: »na!« A kúszált ember rámosolygott és a saját zsebébe is benyúlt.

- Nekem is van ilyen, - mondta a halottnak csöndesen.

De az övé rövid volt. Csak ez volt benne:

»Imádott angyalom!

Mire e sorokat olvasod, már nem vagyok az élők sorában. Isten veled«.

Kivette a borítékból, betette a Matildnak szóló borítékba, leragasztotta és betette a halott zsebébe.

- Ezt is neked adom, - mondta és a pisztolyt is letette melléje a porba. Azt a szegény, izgatott, szerelmes levelet, a mi Matildnak szólt, magával vitte. Mert fölkelt, letisztogatta a port a térdéről, begombolta a mellén az inget, kabátot, megkereste a bokorban a kalapját és elindult a fehér úton, folytatta azt az utat, a melyet a másik olyan hirtelen és váratlan abbahagyott. Ment és nem gondolt semmire, csak azt érezte, hogy a lábai frissebben viszik, a tüdeje forróbban dolgozik, a szíve jobban ver. Egy életet talált az úton, a porban. Felvisített valami nagy, rémült ujjongás a szívében.

- Amerikába kell menni, - mondta hangosan és már látta is a hajót, a mint vastag fekete füstöt okádik, alatta az azúrkék tenger, a hajón sok piczi színes lobogó. Egy hajóstársaság plakátja uralkodott most a szívéen, a nélkül, hogy tudta volna.

- Biztos úr, - mondta a rendőrnek, a ki csöndesen ballagva jött szembe vele, - ott alighanem nagy baj van azzal az emberrel.

A halottra mutatott. Aztán visszasétált hozzá a rendőrrel.

- Maradjon itt, mellette, kérem, - szólt a rendőr, - énnekem most telefonálnom kell. Legyen szíves...

- Kérem, - mondta egykedvűen a fiú és leült a fűbe. A rendőr telefonálni ment.

A fiú lehajolt a halotthoz, megcsókolta a homlokát és mint a gyerekek, halk, kedveskedő hangon mondta neki:

- Én Amerikába megyek.

És megint kiragyogott a lelkében friss litográf színeivel a plakát, a kék ég, a fekete füst, a fehér hajó, a száz piros, sárga, zöld, narancsszínű, kötélre fűzött kis lobogó. Fenn állt fehér nadrágban a kapitány. Zenék és énekek zúgtak a fiú szíve körül, tengerek, nagy kék tengerek látszottak, friss, éles szél fűtyült, millió dolgos, kormos ember nyüzsgött, eszébe jutott a friss kenyér íze, a katonabanda, a csinos nő szemvillantása, fáradtság után a jó ágy, nagy melegben a savanykás bor, tele hideg szódavízzel, télen a kályha, egy szenzációs hír az újságban, elsején az a pillanat, a mikor még az egész fizetés megvan, eszébe jutott munka után a lassú séta, meg ez: vasárnap délből ingüjjben olvasni, aztán ez: apának lenni, szép kis gyereket az arcán megcsókolni, friss asszonyra ránézni úgy, hogy már tudja is, mit jelent... és megint a tenger, a tenger! Kürtök daloltak a lelkében, és a hogy zúgó fejjel fölkelt és egy fának támaszkodott, lehúnyta a szemét és úgy érezte, hogy marsot vernek a dobok, egyre erősebben, de mindig ugyanabban a taktusban, izgalmasan, csökönyösen és nem akarják abbahagyni.

- Köszönöm, - mondta a rendőr, a ki visszajött. - Most már majd én vigyázok rá.

- Jó reggelt, - mondta a fiú és elment.

Mert már jött a reggel, frissen, kéken, azzal a hüvöskés, szagos kis szellővel, a mely úgy szaladgált előtte, mint valami vidám és kedves kis kutya a vadász előtt.

Sok kis karácsony.

Fenyőerdőn mentem keresztül, karácsony estéjén egyedül. Egyszerre csak csöngetnek valahol a közelben. A ropogós tiszta havon szállott a kis csöngettyűhang és nekem el kellett mosolyodnom, olyan kedvesen szólt.

Nézek arrafelé, hát kis csöngettyűk jönnek, tánczolnak a hóban ezrével.

Némelyik egyedül illegeti magát a csöpp ezüstsoknyában, másik párjával ugrál, a legtöbbje százával csomóba verődve gurul, czinczogva nevet, a csomóról leszakad egy-kettő ügyetlen, az utána szalad a gomolyagnak, futtában rázza magát és cseng. Rengeteg sok volt, mind fehér volt és fényes: volt köztük olyan kicsi is, mint egy borsószem héjja. Fénylettek az úton és mint valami muzsikás, czinczogó áradat, úgy folytak felém.

Megyek közöttük, nevetek rájuk, kiérek az erdő szélére, hát látom, hogy a nagy hegy egész oldala tele van velük, felülről a tetőről áradnak lefelé, nem is ezrével, hanem milliójával, rajzanak, folynak, gomolyognak és pengve-csengve czinczognak, hogy tele van velük a levegő. Kivilágosodott tőlük a fehér éjszaka. Csupa kis fénylő, nevető ezüstkisasszony.

Már tudtam, mi ez.

Ő fenn jött a hegygerinczen, előtte rohant a számtalan kis hang, sodródott le a gerinczről jobbra-balra a hegyoldalon. Utána millió kis gyertyaláng jött, gyertya nélkül, katonás sorban, lenn a földön. Csupa kis sárga viaszgyertya-láng - képzelj úgy, hogy egy nagy mezőn egyszerre csak minden fűszálnak apró lánggal meggyulad a hegye és a rengeteg sok kis láng megindul és megy, megy a kivilágított mező. Mondom, én már tudtam, mi ez. Mert földi királyok nem járnak ilyen kísérettel.

Megszólal és azt mondja:

- Sok kis karácsony is van, tiszteld azokat is.

Én már akkor arczommal a friss havat érintem, csak úgy nézek fel aztán, isteni jókedvben.

Azt hittem, vele találkozni szent rémület, áhítatos ijedelem. De nem, most érzem, hogy nem. Fényes, égi-vidám derű jár a lelkemben, hallatlan nagy jókedvem van, hihetetlenül örülök és nevetek.

Azt mondja:

- Most, hogy itt járok, születik valaki. Tegnap is született valaki, holnap is születik valaki. Nem tudhatod, tegnap született-e a világ legnagyobb költője, holnap születik-e a titkok legnagyobb megoldója. Minden nap karácsony van, csak ti nem tudjátok. Minden nap születik valaki, a ki arra van hivatva, hogy megváltson benneteket.

Nem felelek, édesen remeg a szívem. A szememet a földre sítve állok ott és boldogan mosolygok.

Azt mondja:

- Azon a napon, a mikor Galilei született, senki sem tudta, hogy egy kis karácsony van. A ti nagy költőtök, Shakespeare is csak született egyszer. Ez is egy kis karácsony volt. És kis-karácsony a Rafael születésének a napja is. A hol egy asszony sír és egy gyermek születik, ott mindig hajtsd meg egy kicsit a fejedet, mert nem tudhatod, nem karácsony napja van-e. Ne utóbb, ne csak később, ne csak a mártírium után keresgéljétek ki a szép születési napokat. Minden nap karácsony van, ha kicsi is.

Elment, már nem volt ott, mire megint fel akartam rá emelni a szememet.

Már akkor ott állottam a picziny lángok tengerében, a mely körülvelt jobbról-balról, előlről, hátulról, a meddig csak el tudtam látni. A csöngettyűk, azok elől mentek, azokat már nem lehetett látni, csak szerény, kellemes kis hangjuk repült a szél szárnyán alig hallhatóan.

Megállottam és vártam, a míg a gyertyátlan lángok rengetege elhalad mellettem. Egyre kisebb lángok jöttek. A végén már akkorák voltak, mint egy gombostű feje, de még akkor is szabályos sorokban mentek, volt vagy egy mérföld egy ilyen sornak a hosszúsága. Aztán még kisebbek jöttek, olyan kicsinyek, hogy le kellett hajolnom a földre, hogy láthassam őket. Ezek már akkorkák voltak, mint egy varrótű letört hegye. Aztán nem is tudtam, mikor van vége a menetnek, olyan lassan, olyan finoman fogytak el. A legutolsókat már nem láttam, csak sejtettem. Mint valami kis világos pára, úgy húzódtak.

Nem is tudom, mikor lett végük.

Aztán, mikor megint egyedül maradtam a sötét hegyoldalon, hátranéztem. Nagyon messze voltak már tőlem. Csak fényes ködöt láttam vonulni a hegygerinczen, valami világos fátyolt, a mi letakarta a hegy egész tetejét. Messziről így látszottak a kis halvány lángok.

Sokáig néztem, egészen addig, a míg el nem tűntek ott, a hol a hegyhát végződött.

Még néztem azért utánuk sokáig.

Egyszerre csak látom, hogy a szomszéd hegyoldalon világosodni kezd a hótakaró. Lassan mennek fölfelé a másik hegyre.

Igy jártak a hideg téli éjszakában a hegyeken át, az egyikről a másokra, egyre messzibb ormokon fénylettek végig.

Addig álltam ott, a míg fel nem jött a nap. De addig mindig, bár egyre halványabban, egyre kevésbé láthatóan mentek, mentek, Lengyelország felé mentek át a hegyeken, elől a csöngettyűk, hátul a piczi tüzek mezeje, fáradhatatlanul a sötét éjszakában, át a nagy hegyeken, a nagy hegyeken át.